

Som radostný, buďte aj vy!

Pred 10-timi rokmi
"odišiel do domu Otca"
slovanský pápež
sv. Ján Pavol Veľký
str. 2

...a vydýchol

Stále sa nájdu ľudia,
ktorí pochybujú o
tom, že Kristus na
kríži skutočne zomrel
str. 6

Básnik tejto zeme, tohto národa

Andreja Žarnova chceli
umlčať ako básnika, aj ako
človeka za to, že miloval
Slovensko
str. 19

Je to zvláštne – človek rád prijíma dary, ale väčšiu radosť prežíva, keď svojím darom poteší druhého. Možno sa mýlim, ale asi aj preto zo všetkých sviatočných dní sa v nás najhlbšie zakotvili Vianoce. Sú to dni, keď sme aspoň na chvíľu iní. Bližší k druhým i k sebe. A budme úprimní – môže za to Dieťa. To milé Dieťa v jasličkách, ktorému aspoň vtedy hovoríme Boží Syn.

Povedzme si však pravdu. Dieťa v jasličkách je pre nás pohodlné. „Rúčky má roztvorené, celý svet chce objat“, a tak sa s ním môžeme láskat, priam maznať, prejavovať mu svoje city, no najmä, rúfusovsky povedané, môžeme si na ohníčku detstva prihrívať našu dospelú polievocku. Takéto Dieťa nám vyhovuje. Nie sú s ním nijaké nepríjemnosti, skôr naopak.

No Dieťa rastie. Jasličky sa mu stali primalé a začínajú s ním byť problémy. „Ležúni“ sa po všetkých kútoch, odbieha na nebezpečné miesta, uteká. A my sme nútení chodiť za ním. A je po krásnych vianočných citoch, či priam rozcitlivenosti...

Je to tak – Dieťa v jasličkách nám vyhovuje. A možno ešte lepšie – pre nás je najlepšie, keď je len v jasličkách.

No Boží Syn sa nedá uzavrieť do jasličiek, do našich predstáv, schém. *Má rád cesty* (Alessandro Pronzato). A zdá sa, že ich má najradšej od čias, keď sme sa ho usilovali definitívne zastaviť pribitím na kríž. A on zrazu kráča s dvomi učeníkmi do Emauz.

Zapečatili sme ho do jeruzalemského hrobu, a zrazu ho nachádzame v Antiochii, v Korinte, Solúne, v Ríme...

Chceli sme ho v Ríme zastaviť, no krv jeho učeníkov sa rozliala po celej Európe.

Túžili sme ho mať len medzi plebejcami, no zrazu ho prijímajú cisári.

Vymedzili sme mu Večné mesto, a on sa s janovským moreplavcom dostáva cez Atlantik.

Európa mu je „pritesná“, a tak ho nachádzame v Ázii, v Latinskej Amerike, v Afrike.

Má rád cesty

Janet Brooks Gerloff: *Cesta do Emauz*

Postavili sme mu nádherné katedrály, a on hladuje s najbiednejšími v slumoch a favelách.

Múdri tohto sveta o ňom napísali tony traktátov, a on sa baví s analfabetmi.

Zaodeli sme do drahých rúch, a on s Vincentom de Paul či Petrom Damianom je medzi väzňami a malomocnými.

Francúzska revolúcia ho chcela naveky poslať do vyhnanstva, a on si prizval na cestu Claudela, Jacoba, Frosarda...

Chceli sme ho mať na najvyššom piedestáli, no on sa cíti najlepšie v tichu našich srdiec.

Chceli sme, túžili sme, plánovali sme, usilovali sme sa.

Osviežme si však pamäť. Tvrdíme, že sme jeho nasledovatelia. No nasleduje sa niekto, kto ide, a nie kto stojí či leží v nám vyhovujúcich pohodlných schémach.

Je to zvláštne. Zmŕtvychvstalý ide pred nami a my...

PAVOL PRIKRYL

Myšlienka čísla:

Na Ježišovi Kristovi na mňa zvlášť hlboko zapôsobila jeho výzva, aby sme išli stále dopredu. Tak by sa mohlo takmer povedať, že trvalým prvkom kresťanstva je úloha nikdy nezostávať stáť na mieste.

Henri Bergson

Pred desiatimi rokmi „odišiel do domu Otca“ slovanský pápež svätý Ján Pavol Veľký

Som radostný, bud'te aj vy!

„Svätý Otec zomrel dnes večer o 21.37 hod SELČ vo svojom súkromnom apartmáne,“ znelo oficiálne vyhlásenie Svätej stolice z 2. apríla 2005. Vtedajší hovorca Vatikánu Joaquín Navarro-Valls správu okamžite oznámil obrovskému davu veriacich zhromaždených na Námestí Sv. Petra, ktorý sa modlil za pápeža označovaného mnohými za Jána Pavla Veľkého. Pripomeňme si tohto veľkého pápeža niekoľkými jeho myšlienkami.

Hneď po svojom zvolení sa Ján Pavol II. prihovril k očakávanému davu: „Nebojte sa! Otvorte, ba priamo rozraďte dokorán brány Kristovi! Otvorte svoje srdcia, svoje životy, svoje pochybnosti, ťažkosti, svoje radosti a city jeho spasiteľskej moci a dajte mu vstúpiť do svojich srdiec. Nebojte sa! Kristus vie, čo je v človeku. Jedine on to vie!“

Iba tri mesiace po svojom zvolení sa Ján Pavol II. vybral na prvú zahraničnú cestu – do Mexika. Niekoľko dní predtým sa vyslovil, že sa chce stať **putujúcim pápežom**: „Chcem zájsť za všetkými ľuďmi, za všetkými, čo sa modlia, a tam, kde sa modlia, za beduínom v stepi, za karmelitánom a cisterciánom v kláštore, za chorými, čo trpia na posteli, predovšetkým za utláčanými a poníženými. Chcel by som prekročiť prah všetkých domov.“

Ján Pavol II. mal silné **sociálne cítenie**. V Rio de Janeiro, na dlážke chudobnej kaplnky zasvätenej sv. Františkovi, zvolal: „Mysliac na tých, čo sú bohatí a uzatvárajú sa pred Bohom aj pred ľuďmi, Ježiš povedal: ‚Beda vám!‘. Kiež by ich táto pravda aspoň trápila!“ Vyzýval k aktívnemu kresťanskému životu: „Katolíci nesmú ostať na pokraji sociálneho a politického života. Nestačí hlásiť sa za katolíkov. Je treba dať dôkaz tej skutkovej viery, o ktorej hovorí kniha Skutkov apoštolov. Je to viera, ktorá sa najvýraznejšie prejavuje v láske.“ Vydal tri sociálne encykliky.

Poľský pápež sa preslávil aj **nekompromisnými teologickými a politickými postojmi**. K základným kresťanským hodnotám, ktoré hlásal, patrila jednota a nezrušiteľnosť manželstva: „Evanjelium nám ukazuje Krista náročného, ktorý vyžaduje prirodzenú nerozlučnosť manželstva, ktorý odsudzuje cudzoložstvo, dokonca aj ako žiadost' mysle. V skutočnosti Kristus nepozná

zhovievavosť vo veci potratov, pohlavných stykov pred manželstvom, ani v homosexuálnych vzťahoch. Nezabudnite, že povolenosť v mravoch nerobí ľudí šťastnými a nerobí ich šťastnými ani konzumná spoločnosť.“

Rodinu považoval „za miesto lásky a života. Miesto, kde láska rodí život“. Vyhlásil: „Rodina, veľké laboratórium lásky, je prvou školou, ba viac, stálou školou, v ktorej učenie sa láske prebieha nie suchopárnymi poučkami, ale presvedčivou silou vlastnej skúsenosti. Bárs každá rodina objavila svoje povolanie k láske!“ Varoval pred liberalizáciou rodiny: „Spoločnosť, v ktorej je zasiahnutá rodina, nemá budúcnosť.“ Rodine a morálnemu učeniu sa venoval vo viacerých encyklikách.

Poľský pápež bol **mužom modlitby**: „Každá pravá láska vyzrieva v modlitbe. V nej sa stáva hlbšou, vážnejšou, úplnejšou.“ Podľa neho súčasný svet veľmi potrebuje modlitbu: „Pre človeka dneška je modlitba ruženca veľkou pomocou. Prináša pokoj a sústredenosť. Náš život vovádza do Božích tajomstiev a Boha prináša do nášho života.“ Najmä mládež vyzýval na modlitbu. Radil jej: „Ak máme správne chápať a hodnotiť, musíme si vytvoriť oázu ticha, ponoriť sa do seba a do modlitby.“ Kňaz vyzýval: „Kňaz potrebuje modlitbu, aby sa jeho život mohol stať tým, čím má byť: úplným.“

Ján Pavol II. **mal veľmi rád Slovensko**. Našu nevelkú krajinu navštívil až tri razy! Už pri prvej návšteve v roku 1990 povedal: „Milovaní bratia a sestry, drahí Slováci a Slovenky, pápež vie, ako veľmi ho máte radi. Ale aj pápež vás uistuje, že vás má veľmi rád!“

V Bazilike sv. Petra 9. novembra 1996 povedal nezabudnuteľné, no veľmi závažné slová: „Slovensko má osobitnú úlohu pri budovaní Európy tretieho tisícročia. Dobré si to uvedomte! Je povelané ponúknuť svoj veľmi významný

príspevok k pravému pokroku európskeho kontinentu svojimi tradíciami a kultúrou, svojimi mučeníkmi a vyznávateľmi, ako aj živými silami svojich nových generácií. Slovensko je povelané ponúknuť Európe predovšetkým dar svojej viery v Krista a svojej oddanosti Panne Márii. A práve Presvätej Panne opätovne zverujem váš národ a zároveň udeľujem osobitné apoštolské požehnanie celému slovenskému národu.“

Vari každý Slovák si pamätá jeho nezabudnuteľný, viac ráz opakovaný apel v Nitre v roku 1995: „Nebojta sa!“

Bolo všeobecne známe, že Ján Pavol Veľký **miloval mládež**. Nebolo jedinej cesty, na ktorej by sa nestretol s mládežou a neprihovoril sa jej. O mladosti povedal: „Už v detstve vkladá Boh do srdca ideál pravdy a dobra: v tom spočíva prapravá a večná mladosť ducha! Tí, čo napriek prehrám a sklamaniam zostanú verní tomuto ideálu, zostávajú stále mladí, i keď sa mňajú roky ich života.“

Mladých ľudí vyzýval: „Mladý človek, ktorý sa necháva ovládať egoizmom, ochudobňuje vlastné horizonty, stráca morálne sily a ničí svoju mladosť tým, že neumožňuje rásť vlastnej osobnosti. Ste povolaní, aby ste iných učili umeniu lásky, kresťanskej lásky, ktorá je Božská i ľudská zároveň. Ste povinní nahradiť nenávisť civilizáciou lásky.“

Ešte aj na smrteľnej posteli myslel na mládež: „Hľadal som vás. Teraz ste vy prišli ku mne. A za to som vám vďačný.“

Svätý Ján Pavol Veľký bol **mužom obrovskej viery**. V deň smrti povedal: „Ja som radostný, bud'te aj vy!“

Nezabudnuteľné, no najmä povzbudzujúce sú jeho posledné slová: „Pozvoľcie mi ísť do domu Ojca.“ Nechajte ma ísť do domu Otca...

Svätý Ján Pavol Veľký, oroduj za nás a za slovenský národ!

Spracovala BARBORA PIKA

Niektorí nemeckí biskupi sa vydávajú na vratkú cestu, ktorá sa môže skončiť schizmou

Kardinál Reinhard Marx

Mníchovsko-freisingský arcibiskup kardinál Reinhard Marx novinárom oznámil, že Katolícka cirkev od nemeckej cirkvi veľa očakáva, a preto chcú nemeckí biskupi po riadnej synode v októbri vydať vlastný pastiersky list o manželstve a rodine. „*My nie sme nijaká filiálka Ríma. Každá biskupská konferencia je kompetentná vo veci pastoraácie v svojom kultúrnom prostredí a má prapôvodne za úlohu sama hlásať evanjélium. Nemecko nemôže čakať, až nám synoda v Ríme povie, ako máme riešiť záležitosti ohľadom manželstva a rodiny*“, vyhlásil kardinál Marx.

Mníchovského arcibiskupa podporil aj biskup Franz-Joseph Bode z Osnabrücku, podľa ktorého má biskupská synoda dokonca historický význam. Jej účastníci sa vraj nebudú radiť iba o manželstve a o rodine, ale nanovo postavajú zásadnú otázku teológie vôbec. Tou je, či iba Sväté písmo a Tradícia sú prameňmi teologického poznania, alebo aj „*realita ľudí a sveta*“. Inými slovami biskup Bode tvrdí, že ľudia majú obohacovať vieru Cirkvi, čo znamená, že Cirkev má reflektovať život moderného človeka a na základe toho prijať odpovedajúce učenie.

ZMENA PARADIGMY?

Nemecký katolícky denník *Die Tagespost* však upozornil, že myšlienky biskupa Bodeho znamenajú zmenu teologických paradigiem. Denník upozorňuje, že je úplne prirodzené, že Cirkev musí v pastoraácii zohľadňovať príslušné ľudské a spoločensko-politické okolnosti, no keď sa príslušná životná realita bude považovať za smerodajnú pre obsah náuky a za normatívnu pre príkázania, tak to už je jasná zmena paradigiem. Takto by sa potom náuka Cirkvi stala závislou od okolností doby. „*A k tomu v konečnom dôsledku Bodeho myšlienky smerujú*“, dodáva *Die Tagespost*.

Komentátor portálu *kath.net* Johannes Graf upozornil, že ak sa tento princíp aplikuje na „horúci zemiak“ sväté

Rázcestie?

Stretnutie s novinármi po jarnom zasadnutí Biskupskej konferencie Nemecka, ktoré sa konalo začiatkom marca v nemeckom Hildesheime, vyvolalo značný ohlas nielen medzi laikmi, ale dokonca aj medzi vysokopostavenými predstaviteľmi Cirkvi.

ho prijímania pre znovu zosobášených rozvedených, ponecháva sa úsudok vo svedomí týmto ľuďom. „*Podobne argumentovali nemeckí biskupi už v nešťastnom Vyhlásení z Königsteinu z 30. augusta 1968. V dvojznačných formuláciách sa na jednej strane zdôrazňuje pápežská autorita, na druhej strane sa zaprisahávajúco zdôrazňuje „odpovedné rozhodnutie vo svedomí veriacich“*“, napísal J. Graf.

NEBEZPEČNÁ HRA

Zdá sa, že podobným spôsobom pokúša osud aj kardinál Marx. Podľa neho „*by sme mali v náuke zostať v spoločenskej Cirkvi*“, avšak v jednotlivých otázkach pastoraácie „*predsa nemôžeme čakať, kým nejaká synoda povie, čo máme v Nemecku robiť, ako máme riešiť pastoraáciu manželstva a rodiny*“.

V svetle téz biskupa Bodeho to však znamená, že nemeckí biskupi budú naďalej učiť, že manželstvo je nerozlučiteľné, ale to, či civilné manželstvo alebo opätovný sobáš znamenajú vyhlásenie zo svätého prijímania, zostáva na rozhodnutí vo svedomí jednotlivca.

„*Výroky kardinála Marxa a biskupa Bodeho so zriedkavou jasnosťou ukazujú, čo sa vlastne skrýva za diskusiou o pastoračných otázkach manželstva a rodiny. Ide o správne chápanie svedomia, sviatosti manželstva, Eucharistie a pokánia, ide v podstate o inú teológiu. Skrýva sa za tým teológia, ktorá sa vyučuje na väčšine katolíckych fakúlt nemeckej jazykovej oblasti pri najmenej jednu generáciu. Plody tejto teológie – heslo: zmena paradigiem – povedie o nejaký čas k inej Cirkvi*“, varuje v svojom komentári J. Graf.

Prírodné, že reakcia zo strany iných cirkevných hodnostárov na dvoch vysokých predsaviteľov nemeckého episkopátu nenechala na seba dlho čakať. Prišla síce z Vatikánu, čo sa v podstate

Kardinál Paul Josef Cordes

dalo aj čakať, no na prekvapenie – od Nemca. Kardinál Paul Josef Cordes, ktorý do roku 2010 stál v čele Pápežskej rady Cor Unum, sa verejne postavil proti slovám a smerovaniu nemeckej biskupskej konferencie. V liste šéfredaktorovi *Die Tagespost* sa kardinál Cordes postavil proti slovám kardinála Marxa a biskupa Bodeho.

NIE VHODNÝ VZOR

Kardinál Cordes najskôr napomenul kardinála Marxa za tvrdenie, že Katolícka cirkev od nemeckej cirkvi veľa očakáva. Poznamenal, že v Nemecku zostalo len veľmi málo viery v nadprirodzeno, pretože len 16,2 % nemeckých katolíkov verí v Trojjediného Boha ako jedináceho osobného Boha namiesto akejsi abstrakcie, a preto Nemecko môže byť len veľmi ťažko vzor vo viere pre iné krajiny. „*Nemáme teda nijaký dôvod stavať sa s našou vierou do predia pred cirkvi iných krajín*“, napísal kardinál Cordes.

Nemecký kuriálny kardinál podrobil ostrej kritike aj tvrdenie kardinála Marxa, že nemecká cirkev nie je obyčajnou „*filiálka Ríma*“, ale že má právo „*učiť evanjélium vlastným spôsobom*“. Upozornil, že riešiť takéto otázky je zodpovednosť Ríma, a nie nemeckých biskupov. Podľa kardinála Paula J. Cordesa sa problematika manželstva nachádza v samom centre teológie, a preto nejaký „*kardinál nemôže oddeľovať pastoračný prístup do učenia*“. „*Protirímsky postup je deštruktívna sila pre jednotu viery*“, napísal kardinál Cordes.

Kardinál Paul Josef Cordes pokarhal aj biskupa Bodeho ohľadom jeho úsilia o zmenu teologických paradigiem: „*Viera Katolíckej cirkvi môže prameniť len z Písma svätého a učiteľského úradu Cirkvi. Nehľadiac na túto prostú poučku, aj tak by bolo paradoxné, keby sme chceli prideliť funkciu zdroja viery malej skupine členov Cirkvi, ktorí síce žijú zbožne, ale objektívne v protiprávnom stave*“.

Spracovali -pik- a -pl-
(Snímky: net)

Prepošt Petr Pit'ha mal na záver festivalu *Mene Tekel* príhovor, ktorý vyvolal veľký ohlas

Sme si sami nepriateľmi

Ekumenickou bohoslužbou za obete totality sa prvý marcový deň zvršil v Katedrále sv. Víta, Václava a Vojtecha 9. ročník festivalu proti hrôzám komunistickej totality *Mene Tekel*. Veľký ohlas vyvolal príhovor prepošta Kolegiátnej kapituly Všetkých svätých na Hrade pražskom Prof. PETRA PIT'HU, ktorý uverejňujeme v originálnej verzii.

Lidé, lidé,
Dovoluji si vás oslovit tímto nejvyšším možným titulem, protože člověk je obrazem Boha a je ozdoben výsostnými znaky: rozumem, svědomím a zodpovědností.

Sešli jsme se tu, abychom vzpomněli obětí válek a totalitních režimů, zejména toho, který je nám historicky nejbližší. Dnešní pietní slavnost dostala jméno Mene Tekel. Tato tajemná slova se objevila na zdi paláce Nabukadnesorova syna, když hodoval a zneuctil posvátné nádoby odcizené z Jeruzalémského chrámu. Oznámila pád jeho říše, protože se nepoučil z příběhu vlastního otce.

ÍSŤ K IDEÁLU

Jsme přitom na místě, které je symbolem našich národních dějin. Je to chrám, který po staletí vznikal podle přesně stanoveného řádu a stal se ztělesněním ideálu, který vedl naše otce a dědy. Sama o sobě tato katedrála oním ideálem není, protože ten stojí vysoko nad ní směrem označeným odvážně vzpřímenými věžemi. Odtud k lidem promluvil Bůh. Slyšeli jsme jeho slova platná pro Izraelity v zajetí stejně jako pro stavitele tohoto chrámu. Jsou bolestně platná i dnes. Odtud k nám poslal svého Syna, Ježíše Krista, aby nám ukázal, kdo jsme. Že jsme lidé, jen lidé spěchající ke smrti. Ale také, aby nám zvěstoval, že ideálem člověka je být obrazem Boha. Podobat se Kristu. To je pravda života, celý jeho smysl – jít k tomuto ideálu.

Pokaždé tu někdo mluví. Dnes ten úkol připadl mně. Je mi úzko, protože mluvím před Vševidoucím, a uvědomuji si, že nestojím před vámi, ale před těmi, kdo pro tento ideál, pro pravdu

života, byli schopni svůj pozemský život nasadit. Dělat to pro sebe by nedávalo smysl. Život se pokládá za druhé. Ti, na něž tu myslíme, to udělali kvůli nám.

Je mi určeno promluvit. Zde jsem, abych konal, co mám konat.

HOVORÍME, ALE...

Více než vzpomínat, je třeba se poučit. Ti, o nichž přemýšlíme, zemřeli především proto, že si lidé včas nepřipustili, že jsou ohroženi. Je třeba se poučit, neboť jsme opět ohroženi a opět si to nechceme přiznat.

Říkáme: Žijeme v míru, přitom se bojuje, útočí a zabíjí. Ve své hlouposti a pýše poučujeme celý svět.

*Očekáváme, že všichni
odhodí svého Boha,
protože my jsme to udělali.
Ale oni to neudělají, protože
na nás vidí, kam to vede –
naše kultura se rozpadá
a vymíráme.*

Říkáme: Náboženské války jsou středověký nesmysl. Očekáváme, že všichni odhodí svého Boha, protože my jsme to udělali. Ale oni to neudělají, protože na nás vidí, kam to vede – naše kultura se rozpadá a vymíráme.

Říkáme, že s nimi musíme vést dialog, ale oni nás nebudou poslouchat, protože chtějí mluvit o náboženství a my žádné nemáme, protože jsme nekonečně liberální.

Říkáme, že si máme jeden druhého vážit, ale oni si nás vážit nemohou, pro-

tože oni jsou schopni pro svou pravdu položit život, ale my budeme ustupovat a podle jejich diktátu zakročíme proti každému, kdo se přizná ke znamení Kristova kříže.

Říkají nám, že nejsme tolerantní, a mají pravdu, protože nejsme tolerantní ani k sobě navzájem. A nedejme se mýlit, naši politici se vůbec nezajímají o islám, ale o petrolej a prodej obnošených zbraní. My jim to nemůžeme vytknout, neboť je sice máme za krátkozraké hlupáky, ale nesmíme to přiznat, protože jsme je zvolili. Navíc cítíme, že to jsou ti nejhodnější z nás, protože na slovo poslouchají jiné, kteří jim, sami bez tváře, odněkud nařizují. Tušíme, že odněkud, kde se hraje ruleta s fiktivními penězi, které ovšem někdy musí být položeny naší prací, popřípadě životy.

Usilujeme o mír na Ukrajině, ale sami jsme připustili, aby byl ohrožen, a spěcháme se přizívat, protože nepřiznáme, že nejde ani o Ukrajince, ani o Rusy, ale opět o peníze a rovnováhy bank, které se rozkymácely jako lodě, když se zvednou vlny.

Říkáme: musíme být silní, abychom uhájili mír, ale k čemu nám budou zbraně, když nemáme muže, kteří by je zvedli. Proč by to dělali, když nemají ideál? Ideál, za který by někdo byl ochoten zemřít.

STRATA HODNÔT

Jsme věru ubozí a směšní. Vzali jsme své oblasti vazebnost kultury a naše katedrály se hroučí a společenství lidí se mění v hromadu rozhádaných sobců.

Ztratili jsme hodnotu a míru člověka, neboť je zcela logické, že když odhodíme své křesťanství a zbavíme se Boha, zbavíme se i člověka, protože přestane-
me vědět, jak má vypadat.

Jak si nás muslimové mohou vážít, když oni mají Boha a my žádného nemáme. A proč by se měli u nás chovat slušně a jednat s námi lidsky, když vidí, jak se chováme my k sobě navzájem.

Hovoříme o míru, chceme ho bránit, ale sami ho nemáme. Ani v sobě, ani mezi sebou.

Chceme zachránit spravedlnost, ale jen množíme zákazy. Jenže spravedlnost ani mír nikdo nezavede, protože vyrůstají ze slušnosti.

SME ZBYTOČNÍ

Vím, co teď nastane, co uslyším. Má slova narazí na zeď sobecké spokojenosti, která je jako křivé zrcadlo. Všechno překroutí. Kdybych řekl jakoukoli moudrost, ozvěnou se ke mně vrátí fráze prázdnější než žvást opilce. I kdybych přinesl přímo z fronty usmrcené dítě, ozve se jen lživý nářek představitelů elit, a to takový, jaký si bude přát ke všemu lhostejný dav, který je má znovu postavit do čela. Nikdo se nezvedne, aby se šel pokusit zachránit sourozence či matku toho dítěte.

Ozvou se proti mně hlasy: Na co si hraješ? Nečárej čerty na zeď!..., až zazní protest: Ten blázen nakonec způsobí válku – umlčte ho!

Ale já se hrozím toho, co si připravujeme a přivodíme. Našimi nepřáteli nejsou ani Arabové ani Ukrajinci ani Rusové a vůbec nikdo. Stačíme si sami, protože si nevážíme zákona života, zapomněli jsme, že život je láska a láska je oběť. Život bez nich nedává smysl. A to je, na co můžeme zahynout.

Neměli bychom žádné nepřátele, kdybychom byli jako tato katedrála, pouťání k sobě pevným řádem, a byli bychom vážení a ctěni jako tvůrci. Jenže my nic nevytváříme, protože za sebe necháváme jedny pracovat a druhé myslet. Podle pokynů shora jen posunujeme dílo těch zdola. Nemáme proč žít. Jsme tu zbyteční. Kdybychom takoví nebyli a byli platnými lidmi, neodvážili by se nás nepřátelé ohrožit, protože bychom byli pevnější, než oni.

Naší cestou je návrat k rozumu a jeho zkáznění a důsledné, věrohodné, hluboce žité křesťanství.

SOM ČLOVEK

Nemohu mlčet. Byl jsem vyzván, abych promluvil před Bohem a mrtvými předky, a to ve chvíli, kdy se nás cizinci s úsměskem ptají: Co vy jste vlastně zač? Nemohu mluvit za druhé, ale odpovím za sebe, byť se chvěji:

Vyznávám, že jsem běloch, uznávám odlišnost lidských ras, a tudíž lidskou

důstojnost všech, ale odmítám zčernat či zežloutnout a změnit proporci a barvu svých očí.

Jsem muž, který může zplodit, ale nemůže porodit dítě, a proto trvám na spořádané, trvající rodině, neboť je to základ společnosti a záruka výchovy. Trvám na tom, že muž a žena jsou odlišní ve stavbě těla i biologické funkci, že žena je slabší a vzácnější než muž, který ji má chránit, milovat a vážít si jí.

Jsem zatím zdravý a budu pomáhat nemocným, ale odmítnu fňukání slabochů, kteří se na nemoc jen vymlouvají.

Jsem zároveň bohatý i chudý. Svůj chléb si dosud vydělávám a mám ho dost, abych se podělil, ale odmítám žít lenochy. Mám mnohem méně než skutečně majetní, nezávidím jim a radoval bych se, kdyby svůj majetek užívali rozumně.

Jsem Evropan, protože jsem Čech. Narodil jsem se českým rodičům, vy-

rostl v české zemi a beru vážně bídu i slávu svého národa. Odmítám se rozplynout v bezduché uniformitě konzumní multikultury.

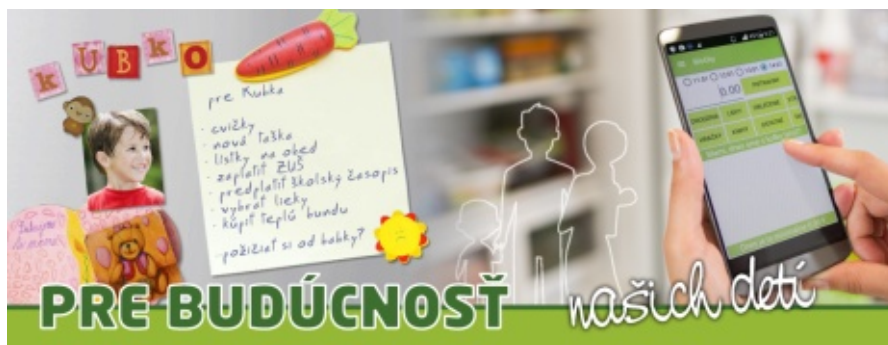
Jsem křesťan, uctívám k lidem jiného náboženství či názoru, a vím s určitostí, že se jimi budou řídit v celém svém jednání. Ale hlásím se pevně ke svému křesťanskému Bohu a řádu, který stanovil, protože je moudrý, spravedlivý a k lidem soucitný.

Jsem člověk, vděčný za své lidství a hrdý na svou tvář.

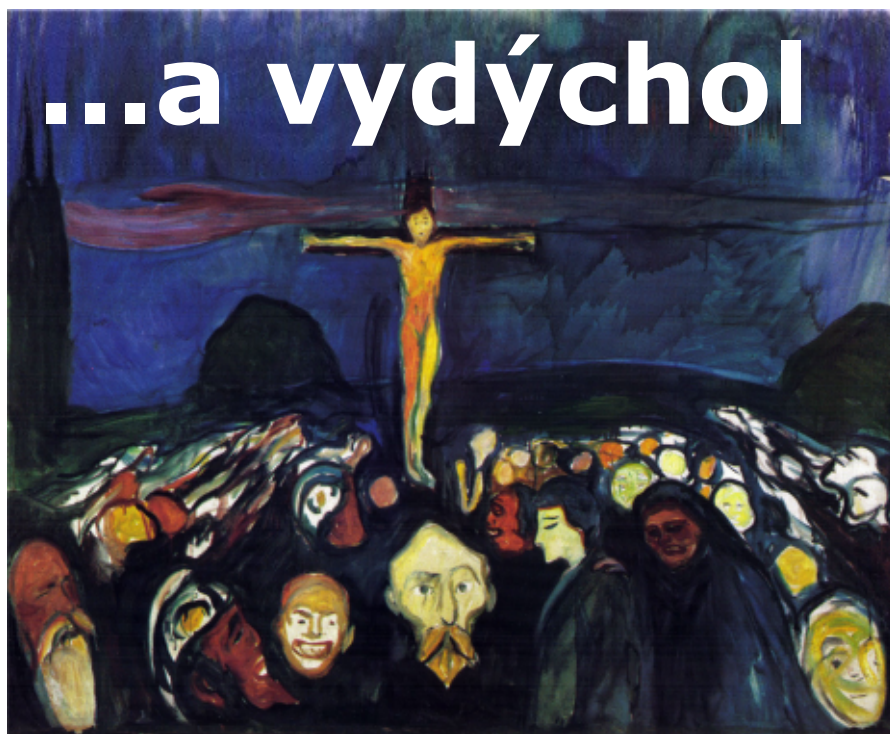
Jsem člověk, jmenuji se Petr Piťha a nejsem nějaké 361106/038 rodné číslo, ani 37-22/015 identifikační číslo oprávnění, ani PIN ani VIPN ani jakékoli jiné číslo. Jsem člověk, protože mám svědomí a nesu zodpovědnost. Jsem člověk a jako člověk chci také zemřít. Amen.

PETR PIŤHA

(Slovenské medzititulky: redakcia)
(Snímky: AbU-P)

Stále sa nájdu ľudia, ktorí pochybujú o tom, že Kristus na kríži skutočne zomrel

Edvard Munch: *Golgota*

Smrť Krista na kríži a jeho vzkriesenie. Udalosti, ktorým mnohí veria, ale ktoré mnohí vyhlasujú za výmysel.

Naozaj Kristus zomrel, alebo to len predstieral? Hovoria dôkazy v prospech kresťanského učenia, či ich vyvracajú?

Absolvent svetoznámej Yalovej univerzity a úspešný novinár Lee Strobel sa podľa vlastných slov „staval k viere skepticky, vlastne som sa považoval za ateistu“. Keď mu na jeseň 1979 manželka oznámila, že sa stala kresťankou, šokovalo ho to. Preto chcel spoznať, „čo spôsobilo tieto skryté, no hlboké posuny v postojoch mojej ženy“. A tak sa pustil „do celkového skúmania faktov nahromadených okolo tejto kresťanskej záležitosti“.

Vydajme sa spolu s týmto Američanom objasniť udalosti okolo Kristovej smrti a zmŕtvychvstania.

GETSEMANSKÁ ZÁHRADA

Aj v súčasnosti sa mnohí usilujú vysvetliť Ježišovo vzkriesenie tým, že od vyčerpania na kríži omdlel, alebo užil drogu, po ktorej vyzeral ako mŕtvy, preto sa neskôr prebral v hrobe. Podľa nich teda nešlo o zázračné vzkriesenie, ale o náhodnú resuscitáciu a Kristov hrob ostal prázdny, pretože Ježiš žil ďalej.

Po odpoveď ohľadom Ježišovej smrti zašiel L. Strobel za prominentným lekárom Alexandrom Metherellom, ktorý študoval historické, archeologické a lekárske údaje, týkajúce sa smrti Ježiša.

„Začalo sa to v Getsemanskej záhrade, kam Ježiš odišiel s učeníkmi a kde

sa celú noc modlil,“ začal svoje rozprávanie lekár. Potvrdil, že keďže Kristus vedel, aké obrovské utrpenie bude musieť podstúpiť, celkom prirodzene zakúsil veľký psychický stres. Evanjelisti tvrdia, že vtedy začal Ježiš potiť krv. „Lekári poznajú takýto stav, nazýva sa hematódróza. Silný nepokoj spôsobí vyľúčovanie chemickej látky, ktorá naruší kapiláry v potných žľazách. Nastane slabé krvácanie do žliaz a pot sa dostáva na povrch zmiešaný s krvou, ktorej je však len nepatrné množstvo,“ vysvetľuje Dr. Metherell. Sprievodný znak hematódrózy je, že spôsobuje aj náhle extrémne zjemnenie pokožky, takže keď Ježiša na druhý deň bičovali rímski vojaci, jeho pokožka bola veľmi citlivá.

BIČOVANIE

O rímskom bičovaní sa vie, že bolo veľmi brutálne. Zvyčajne pozostávalo z tridsiatich deviatich úderov, ale často to bolo omnoho viac. Používal sa bič upletený z kožených pramienkov, do ktorých boli povkladané kovové guľky. Keď tieto zasiahli telo, spôsobili hlboké podliatiny, ktoré sa pri ďalších úderoch otvorili. Na biči boli pripevnené aj ostré kúsky kosti, ktoré sa pri úderoch zarezávali hlboko do tela a občas dotrhali chrbát obete až tak, že bolo

vidno chrbticu. Údery biča padali na plecacia, na chrbát po celej jeho dĺžke, na sedacie svaly, ba aj na stehná.

„Bolo to jednoducho hrozné! Obeť bičovania zakúsila obrovskú bolesť a nakoniec dostala hypovolemický šok,“ objasňuje Dr. Metherell. Hypo znamená nízky, vol hovorí o objeme a emic znamená krv, teda hypovolemický šok znamená, že človek trpí následkom náhle straty veľkého množstva krvi. „Spôsobuje to štyri veci. Po prvé, srdce ako o preteky pumpuje krv, ktorá tam nie je; po druhé, krvný tlak prudko klesne, čo spôsobí zmdlenie alebo kolaps; po tretie, obličky prestanú produkovať moč, aby udržali v tele zostávajúci obsah tekutín; a po štvrté, dotýčaný začne byť veľmi smädný, pretože telo si žiada tekutiny ako náhradu strateného objemu krvi,“ opisuje dôsledky šoku A. Metherell.

Podľa lekára bol Ježiš v čase, keď sa potácal strmou cestou na popraviisko a niesol kríž, v hypovolemickom šoku. Svedčia o tom Kristove pády na krížovej ceste, i jeho slová na kríži o smäde (porov. Jn 19,28). „Pre tieto hrozné následky bičovania niet pochybností, že Ježiš bol už predtým, než mu kľincami prebili ruky a nohy, vo vážnom, ba až kritickom stave,“ ukončuje A. Metherell opis Kristovho zdravotného stavu na krížovej ceste.

UKRIŽOVANIE

Sprievod „vyšiel na miesto, ktoré sa volá Lebka, po hebrejsky Golgota. Tam ho ukrižovali“ (Jn 19,17-18). „Rimania na to používali zašpicatené kliny dlhé dvanásť a pol až sedemnášť a pol centimetra. Prebili ich človeku cez zápästie. Bolo to dosť silné miesto, aby udržalo váhu tela; ak by ich prebili cez dľaň, tá by sa roztrhla a človek by z kríža spadol,“ opisuje proces ukrižovania doktor Metherell.

Na potvrdenie svojich slov sa odvoláva na archeologické nálezy: „V roku 1968 sa v Jeruzaleme našli ostatky 26 Židov, ktorí zomreli počas povstania proti Rímu okolo roku 70. Jeden z nich, ktorý sa zrejme volal Johanan, bol ukrižovaný. V jeho nohách našli zabodnutý asi pätnásťcentimetrový klin s malým kúskom olivového dreva z jeho kríža. Je to vynikajúce archeologické potvrdenie kľúčového detailu v evanjeliom popise ukrižovania.“

Podľa A. Metherella však dôležitou okolnosťou ukrižovania bolo, že klin prerazil mediálny nerv: „Je to najväčší nerv, ktorý vedie do dlane a vbíjaný klin ho prerušil.“ Bolesť, ktorú klin spôso-

» »

bil, popísal lekár nasledovne: „Poznáte tú zvláštnu bolesť, keď si udriete mäkké väzivové miesto na lakti? Máte vtedy pocit, že vám stúplo predlaktie. Je to hrozne bolestivé. Tam sa nachádza tzv. ulnárny nerv. Teraz si predstavte, ako niekto vezme kombinačky, zacvakne ho a začne ho nimi drviť. Tá bolesť bola doslova neúnosná.“

Potom Ježiša vyzdvihli a klinom mu prebili nohy, pričom mu znovu porušili nervy. „Najprv sa mu v tejto polohe museli roztiahnuť ramená asi o pätnásť centimetrov, čo znamená, že sa mu obe hneď museli vyklíbiť,“ upozornil doktor Metherell. Tak sa naplnili slová Žalmu: „Uvoľňujú sa vo mne všetky kĺby“ (Ž 22, 15).

SMRŤ

„Ježiš zvolal mocným hlasom a vydýchol“ (Mk 15,37).

Zomrel, či len predstieral svoju smrť? A ak zomrel, čo bola príčina jeho smrti?

Dr. Metherell stanovuje príčinu smrti: „Ukrižovanie je vlastne pomalá smrť zadusením. Dôvod je ten, že tlak na svaly a bránicu spôsobí, že keď chce človek vydýchnuť, musí sa nadvihnúť, aby sa napätie svalov na chvíľu uvoľnilo. Ale keď to urobí, klin v nohách sa mu zaráva ešte hlbšie, až sa zastaví pred priehlavkovou kosťou. Keď sa mu podarí vydýchnuť, vysilením a bolesťou sa znovu uvoľní a znovu sa nadýchne. Potom sa zasa musí vypnúť, aby vydýchol, pričom si odiera dotrhaný chrbát o neopracované drevo kríža. Takto to ide stále dokola, až kým sa tak vyčerpá, že sa viac nedokáže nadvihnúť a vydýchnuť. Ako sa mu spomaľuje dych, dostáva sa do stavu respiračnej acidózy – kyslíčnik uhlíčitý je v krvi rozpustený ako kyselina uhličitá, čo spôsobuje, že sa zvyšuje kyslosť krvi. Toto v konečnom dôsledku vedie k nepravidelnému rytmu úderov srdca.“

Keď Ježiš zaregistroval, že mu prestáva biť srdce, musel si uvedomiť, že je na prahu smrti a v tej chvíli riekol: „Otče, do tvojich rúk porúčam svojho ducha“ (Lk 23, 46). „A potom zomrel na zastavenie činnosti srdca. No skôr než zomrel, a toto je veľmi dôležité, hypovolemický šok vyvolal rýchlu frekvenciu srdca, ktorá prispela k jeho zlyhaniu. Ďalším dôsledkom bolo nahromadenie tekutiny v osrdcovníku, čomu sa hovorí hydroperikard, a takisto okolo pľúc, čomu sa hovorí hydrothorax,“ vysvetľuje A. Metherell.

A práve hydroperikard a hydrothorax je tá tekutina, ktorá vytiekla z rany v Kristovom boku po prepichnutí vojakovou kopijou „Z popisu sa dá rozu-

Theyre Lee-Elliott: Ukrižovaný – agónia

mieť, že išlo asi o pravú stranu medzi rebrami. Kopija musela preniknúť pravou časťou pľúc do srdca a keď ju vytiahol, vytiekla tekutina: hydroperikard a hydrothorax. Na pohľad to vyzeralo ako voda, ktorá vytiekla spolu s veľkým množstvom krvi, ako to popísal očitý svedok Ján vo svojom evanjeliu,“ vysvetľuje A. Metherell. Ján nemal ani poňatia o tom, prečo videl vytečť z Ježišovho boku aj túto čistú tekutinu aj krv, no jeho zápis (pozri Jn 19,34) súhlasí s poznatkami modernej medicíny.

A v akom stave sa nachádzal Kristus v čase prepichnutia boku? Dr. Metherell bez váhania odpovedá: „Ježiš bol bezpochyby mŕtvý.“ Podľa neho to potvrdzuje aj správanie rímskych vojakov: „Síce nenavštevovali nijakú zdravotnú školu, ale pamätajte na to, že to boli odborníci na zabíjanie ľudí; bola to ich práca a robili ju veľmi dobre. Bezpochyby vedeli, kedy je človek mŕtvý, čo vôbec nie je ťažké zistiť. Navyše, ak nejaký väzeň predsa len dokázal uniknúť, vojaci, ktorí ho mali na starosti, za to zaplatili vlastným životom, takže mali dostatočne veľký stimul dokonale sa uistiť, že každá jedna z obetí bola pri snímaní z kríža mŕtva.“

OMDLEL?

Aj keď značné množstvo lekárov už veľa ráz dokázalo, že Kristus na kríži určite zomrel, stále sa aj v súčasnosti

nájde niekto, kto tvrdí, že Kristus na kríži len omdlel. Podľa doktora Metherella to však nie je možné: „Pamätajte na to, že sa ešte predtým, než ho pribili na kríž, kvôli obrovskej strate krvi nachádzal v hypovolemickom šoku. Nemohol predstierať svoju smrť, pretože človek príliš dlho nedokáže predstierať, že nedýcha. Okrem toho, kopija vrazená do boku by raz a navždy všetko ukončila. A rímski vojaci by neriskovali svoju vlastnú smrť tým, že by mu živému dovolili odísť. Omdlenie nepriechádza do úvahy. Je to vymyslená teória bez akéhokoľvek reálneho podkladu.“

Tvrdenie Dr. Metherella potvrdil aj doktor William D. Edwards, ktorý v svojom článku

uverejnenom v *Magazine americkej lekárskej asociácie* v roku 1986 napísal: „Váha medicínskych a historických dôkazov ozrejmuje, že Ježiš bol na kríži mŕtvý ešte pred tým, ako mu uštedrili ranu do boku. Z toho dôvodu tvrdenie založené na predpoklade, že Ježiš na kríži nezomrel, je v rozpore so súčasnými lekáorskými poznatkami.“

Na záver dokazovania Jeržišovej smrti z medicínskeho hľadiska vytiahol Dr. Metherell „nemedicínsky“ argument: „Po tom, ako Kristusa pretrpel až také hrozné zaobchádzanie, s katastrofálne veľkou stratou krvi a v traume by vyzeral tak úboho, že učenci by ho v nijakom prípade nemohli považovať za slávneho víťaza nad smrťou; bolo by im ho ľúto a pokúšali by sa mu pomôcť, aby sa opäť uzdravil. Určite by nerozbehli celosvetové hnutie založené na nádeji, že raz budú mať tiež takúto oslávené telo! To jednoducho neprichádza do úvahy.“

Vedecké dôkazy hovoria jasne: Ježiš Kristus skutočne na kríži zomrel. Tí, ktorí sa pokúšajú vysvetliť Ježišovo vzkriesenie tvrdením, že akosi unikol nástrahám smrti na Golgote, budú musieť prísť s prijateľnejšou, faktom zodpovedajúcou teóriou.

Podľa knihy Lee Strobela *Kauza Kristus*

spracovala A. T.

Zjavenia zmŕtvychvstalého Krista sú dokázané rovnako dobre ako čokoľvek iné v staroveku

Videli sme Pána

Je vzkriesenie naozaj historická udalosť? Ak dokážeme, že sa Kristus po svojej smrti zjavil ľuďom, dokážeme jeho vzkriesenie. Lebo „ak nebol Kristus vzkriesený, potom je márne naše hlásanie a márna je aj vaša viera“ (1 Kor 15, 14).

Nechajme teraz bokom polemiky okolo Ježišovho pohrebu a jeho hrobu. Napokon, ak budeme k sebe úprimní, tak prázdny hrob sám osebe nezaručuje zázračné vzkriesenie. Navyše, je pravda, že neexistuje ani jediný očitý svedok Ježišovho zmŕtvychvstania, a teda ani nijaký záznam ako sa to udialo.

Ježišovo zmŕtvychvstanie sa však dá dokázať aj bez očitých svedkov či záznamov zo zázračných udalostí v jeho hrobe. Ak sa totiž dokáže, že Kristus na križi skutočne zomrel, čo sa nám aj vďaka Dr. Alexandrovi Metherellovi podarilo (viď článok „...a vydýchol na str. 6), a ak sa dokáže, že sa po evidentnej smrti neskôr zjavil mnohým ľuďom, získame tak dôkaz o Kristovom vzkriesení.

EVANJELIÁ

Prvé dôkazy o Ježišovom zmŕtvychvstani nám poskytnú evanjeliá. V nich sa píše komu všetkému sa vzkriesený Kristus ukázal: Márii Magdaléne (Jn, 20,14-18), inej Márii (Mt, 28,1-10), Kleopasovi a inému učeníkovi na ceste do Emauz (Lk 24,13-32), Šimonovi (Petrovi) (Lk 24,34), jedenástim učeníkom (Lk, 24,33-49), desiatim apoštolom (Jn 20,19-23), desiatim apoštolom a Tomášovi (Jn 20, 26-29), Šimonovi Petrovi, Tomášovi nazývanému Didymus, Natanaelovi z Kány Galilejskej, Zebedejovým synom a iným dvom učeníkom (Jn 21, 1-14), jedenástim učeníkom (Mt 28, 16-20), apoštolom na Olivovej hore pred svojím nanebovstúpením (Lk, 24, 50-52).

Už z evanjelií vyplýva, že Ježiša po jeho smrti videl živého značný počet ľudí a to v rozličných situáciách. Nešlo iba o letmé zahliadnutia nejakej hmlistej postavy, ale Ježiš s emauzskými učeníkmi jedol, s apoštolmi dokonca viac ráz, Tomáš dokonca vložil prsty do Kristových rán.

SKUTKY APOŠTOLOV

Aj v tejto knihe je dostatočný počet odkazov na Ježišovo zmŕtvychvstanie.

Hneď v prvej kapitole autor *Skutkov apoštolov* oboznamuje „milého Teofila“, čo sa dialo po Kristovej smrti: „Po svojom umučení im poskytol mnoho dôkazov, že žije, keď sa im štyridsať dní zjavoval a hovoril o Božom kráľovstve“ (Sk 1,3, porov. Sk 1, 4-9).

V čase, keď sa rodila a formovala prvotná Cirkev apoštol Peter pri rôznych príležitostiach priamo svedčí o Kristovom zmŕtvychvstani (Sk 2, 32; 3, 15; 4, 20; 5, 30-32; 10, 40-41). V Cézarei Kornéliovi, jeho príbuzným, ako aj najbližším priateľom (Sk 10, 24) dokonca uviedol, že po Kristovom zmŕtvychvstani s ním jedli a pili (porov. Sk 10,41).

Ďalšie svedectvo takmer z prvej ruky (sv. Pavol nie je autor *Skutkov*) poskytuje v *Skutkoch apoštolov* aj sv. Pavol. Na ceste do Damasku „ho zalialo svetlo z neba“ (Sk 9,3) a potom nasledoval známy dialóg. Sv. Pavol bol presvedčený, že sa mu na ceste zjavil sám Ježiš Kristus, a to osobne, a svoje videnie zaraďuje medzi ostatné zjavenia Vzkrieseného (porov. 1 Kor 15, 8).

Takto to videl aj Barnabáš, ktorý sa ujal Pavla po jeho príchode do Jeruzalema a apoštolom „porozprával, ako na ceste videl Pána a že s ním hovoril“ (porov. Sk 9,27).

Neskôr apoštol Pavol, keď v synagoge v Antiochii v Pizidii kázal Židom, potvrdil, že Ježiš Kristus sa po zmŕtvychvstani „mnoho dní zjavoval tým, čo s ním prišli z Galiley do Jeruzalema, a teraz sú jeho svedkami pred ľuďmi“ (porov. Sk 13,28-31).

SV. PAVOL

Azda nikto nespochybňuje, že Prvý list Korint'anom napísal apoštol Pavol. V 15. kapitole podáva síce svedectvo z druhej ruky („zjavil sa Kéfasovi, potom Dvanástim“ 1 Kor 15, 6), no spomenutie zjavenia Kéfasovi potvrdzuje zjavenie, o ktorom píše iba Lukáš (porov Lk 24,34). Navyše, znalci sv. Pavla sú presvedčení, že Pavol si dal

určite tú námahu, aby si overil pravdivosť ich výpovede, nehovoriac o tom, že apoštol Peter v čase napísania Pavlovho listu Korint'anom ešte žil, takže Petrovo tvrdenie sa vtedy dalo priamo overiť.

Vzápätí po „Kéfasovi a Dvanástich“ Pavol uvádza, že sa Ježiš zjavil „päťsto bratom naraz“ (1 Kor 15,6). V evanjeliách sa síce toto zjavenie nespomína a vlastne okrem sv. Pavla sa naň nikto neodvoláva, a navyše, je to svedectvo z druhej ruky (keby bol Pavol účastný tohto zjavenia, určite by o ňom podal bližšie informácie), no sv. Pavol, aby potvrdil pravdivosť svojich slov, hneď uvádza, že „väčšina“ zo spomínaných päťsto „žije doteraz, niektorí už zosnuli“ (1 Kor 15, 6). Ak by to nebola pravda, riskoval by sv. Pavol možnosť, že množstvo z ním označených „päťsto bratov“ stále možno stretnúť a spýtať sa ich na zjavenie zmŕtvychvstalého Krista? Inými slovami: Ak by si Pavol nebol istý, že spomenutí jeho slová potvrdia, asi by sa na nich neodvolával, čiže Pavol vlastne vyzýval ľudí, aby si to sami overili!

A do tretice – po týchto svedectvách z druhej ruky podáva sv. Pavol priame svedectvo, teda svedectvo z prvej ruky: „A poslednému zo všetkých, ako nedochôdcaťu, zjavil sa mne“ (1 Kor 15,8).

Prominentný britský anglikánsky teológ Michael Green napísal: „Ježišove zjavenia sú dokázané rovnako dobre ako čokoľvek iné v staroveku. Niet racionálnych pochybností, že sa stali a že hlavný dôvod, prečo si kresťania v prvopočiatkoch boli o tom takí istí, bolo práve to, že sa to stalo. S istotou mohli povedať: ‚Videli sme Pána.‘ Oni vedeli, že to bol on.“

Spracoval Pavol Prikrýl

Duch lásky si vyžaduje, aby sme sa zdráhali prijať smrť ako posledný osudný úder

Lisa Falzon: *Aspekty života a smrti*

Epikuros v svojom liste Menoikeusovi píše: „Najstrašnejšie zlo, teda smrť, sa nás netýka; dokiaľ žijeme, smrť tu nie je, a keď smrť nastane, my už nie sme.“

Tento výrok gréckeho filozofa, zásadancu ideálu miernosti a pokojnosti a to aj v prípade hrozného zla – smrti, je v rozpore s jednou z najmocnejších skúseností človeka – strachom, ba hrôzou pred smrťou.

Martin Heidegger asi 2300 rokov po Epikurovi opísal tento šok „konečnosti“, smrť, ako základnú vlastnosť štruktúry ľudskej existencie: „Človek je bytie zamerané na smrť. Smrť ako koniec ‚tu-bytia‘ (Dasein) je najvlastnejšou, a preto nevyhnutnou možnosťou ‚tu-bytia‘ človeka. Smrť je koniec tu-bytia v ‚byti‘ (Sein) jednotlivého jestvujúceho človeka.“

Na všadeprítomnosti smrti sa zakladá ontológia smrteľnosti, lebo poznávacím znakom človeka podľa Heideggera vôbec nie je duch, idea, vôľa, ale jednoduchá skutočnosť, že čas jeho tu-bytia je obmedzený.

Táto skúsenosť, a predovšetkým táto istota, že vlastný život sa nezadržiateľne rúti k nejestvovaniu vôbec, alebo aspoň k dočasnému nejestvovaniu, ovplyvňuje vedomie alebo nevedomie všetky ľudské činy. Isteže, aj rastliny a zvieratá musia „zomrieť“. Z biologického pohľadu totiž smrť je cenou za evolúciu. No smrť nie je iba biologickým ukončením života, ale súčasťou

Smrť nemá posledné slovo

Žiaden milujúci človek sa nemôže uspokojiť s myšlienkou, že ten, koho miluje, po krátkom čase pozemského bytia prepadne absolútnej tme, ničote. Nádej večného života je vlastná samej podstate lásky. Láska v poslednom dôsledku nasmeruje nádej na Boha, ktorý zo smrti zachraňuje a všetko robí novým.

neprestajného procesu vzniku a úhynu, ktorému sa žiaden živý tvor nevyhne. „Rozdiel však spočíva v tom, že iba človek vie o svojej smrteľnosti; a s týmto poznaním svojej konečnosti sa musí vyrovnat“, píše Heidegger.

To však nie je moderný poznatok. Už mýty starého Orientu nás upozorňujú na tento neobvyčajný stav. Človek, tento excentrický tvor, narušil zmysluplnú dispozíciu; spája smrť s vedomím jej nutnosti.

Až toto poznanie robí smrť antropologicky relevantnou veličinou, podľa Heideggera – existenciálom; a až toto konkretizovanie mení všeobecnosť smrti na antropologicky významnú výzvu.

SMRŤ A KULTÚRA

Vedomie, že život sa raz skončí, je nevyhnutnou súčasťou životnej skúsenosti predchádzajúcich storočí. Napriek individuálnym rozdielom je základné presvedčenie všade rovnaké: Smrť prináleží k životu, je jeho súčasťou. Azda aj preto sú mnohé zobrazenia na pomníkoch zomrelých obrazmi prepožičanými zo života.

Motív smrti ako prirodzeného konca života dostáva kresťanské vysvetlenie v podobe konca pozemského putovania, ktorý je zároveň prechodom do vlastnej nebeskej domoviny. Takýto postoj označuje život ako „bytie na ceste“, ako čas mnohých rozhodnutí. Smrť je jeho protikladom v tom zmysle, že znamená konečné rozhodnutie – došli sme k cieľu!

„Človek veľkým množstvom svojho poznania vypadol z poriadku prírody, musí si vytvoriť umelý svet, v ktorom môže žiť – kultúru. Kultúra pochádza z poznania smrti a smrteľnosti. Bez predstav nesmrteľnosti, alebo prinajmenšom určitého prežitia ponad príliš úz-

ke trvanie pozemského horizontu, človek nemôže žiť. Smrť, alebo lepšie – vedomie našej smrteľnosti je najvýznamnejším ‚výrobcom‘ či ‚generátorom‘ kultúry. Značná časť nášho konania, predovšetkým kultúrne významného konania: umenia, vedy, filozofie, dobročinnosti, pramení z pudu prevýšenia hraníc ‚Ja‘ a ‚života‘,“ napísal Alexander A. Fischer.

Pritom sa ešte nič nepovedalo o forme a podobe, v akej sa tento pud vyjadruje, lebo všetky kultúry riešia tento najzákladnejší problém ľudskej existencie svojím spôsobom. A práve rozličné, vzájomne sa líšiace možnosti uskuutočňovania reakcie na skúsenosť smrti, poukazujú na túžbu po nesmrteľnosti.

EGOISTICKÁ PROJEKCIA

Karl Marx považoval náboženstvo za ópium pre človeka, ktoré ho príslušným útechy na druhom svete odvádza od úlohy tu a teraz zmeniť skutočnosť, v ktorej sa nachádza. V tejto jeho ráznej výčitke sa skrýva zrnko pravdy, ktoré aj dnes platí. Keď sa v rámci eschatológie (náuke o posledných veciach) spytujeme na cieľ našej nádeje, zameriava sa naša viera na večnú budúcnosť, na individuálny život po smrti. Ako však zdôvodníme túto nádej?

V kritike náboženstva uvedený dôvod proti tejto nádeji na individuálny život po smrti, je námietka zakladajúca sa na tvrdení Ludwiga Feuerbacha, že takáto nádej nie je nič iné než istá projekcia, ktorá má pôvod v sebeckom neuspokojujúcom výhľade na smrť ako koniec vlastnej existencie.

Táto kritika náboženstva nielenže vyčíta náboženstvu funkciu „útechy“, ale spochybňuje kresťanské ponímanie seba: Každý výhľad na odmenu vo večnom živote musí pripustiť, že človek

>>>

iba vtedy prenikne k svojej vlastnej povahe, keď sa tu a teraz bez výhrady oddá druhému – „*Milovať budeš...!*“.

Niet teda divu, že súčasná politická teológia a teológia oslobodenia znova objavili tento feuerbachovsko-blochovský (E. Bloch, *Das Prinzip Hoffnung*, 1959) myšlienkový prvok. Preč teda s projekciou egoizmu spásy – osobné nebo, ktoré nás odrádza od zeme a toho, čo tu treba urobiť – a hor' sa k alternatíve: k heroizmu vynaloženému na usporiadanie sveta, v ktorom nájdeme skutočné šťastie a definitívne naplnenie!

Predsa však táto kritika kresťanskej nádeje stráca v jednom rozhodujúcom bode svoje ostrie: V prípade kresťanskej nádeje na večný život ide síce vždy o otázku konečnosti a ohraničenosti vlastnej existencie, no zároveň táto skúsenosť pôsobí nielen smerom dovnútra, ale je tiež excentrická. Skúsenosť smrti nie je totiž iba skúsenosť vlastnej smrti, ale aj smrti druhého, ktorú často pociťujeme ako bolestné odlúčenie od niekoho, koho milujeme.

MARCELOV POHĽAD

Práve pri pohľade na smrť druhého uvádza francúzsky filozof Gabriel Marcel celkom iné odôvodnenie. Rozvíja teológiu nádeje, ktorej cieľom má byť výzva k bytiu a zmyslu realizujúcemu sa v láske.

O čo v tejto nedeliteľnej prepojenosti ide, ozrejmuje G. Marcel nasledujúcim myšlienkovým procesom:

Keby človek pri pohľade na smrť druhého, s ktorým bol v úzkom spojení, predpokladal, že je s ním naskrze koinc, dopustil by sa zrady. Do blízkosti tejto zrady by sme sa dostali vlastne už aj vtedy, keby sme sa nemohli alebo nechceli naplno rozhodnúť dúfať v to, že by druhý za hranicou svojej smrti už nejestvoval ako jedinečná osoba. „*Preto musíme čo najrozhodnejšie tvrdiť, že smútok neprijíma túto neistotu: Tam, kde sa nádej znútra žije, je láskou udržiavaná pri živote. Nie je možné, aby si sa Ty jednoducho stratil ako mrak, ktorý sa rozplynie; toto pripustiť, by bola ‚zrada‘*“, hovorí G. Marcel.

Predpoklad alebo aj súhlas, že by človek v smrti padol do ničoty, zbaví lásku jej vlastného zmyslu. Milujúci totiž skúsi (spozná) druhého ako človeka, ktorý má právo na bytie, právo, ktoré nemôže byť ničím spochybnené. Avšak smrť je najradikálnejším spochybnením vôbec. Preto si Gabriel Marcel kladie otázku, či láska čo i len pripustí myšlienku, že by milovaný prepadol v smrti ničote. „*Láska zahrňa*

Émile Jean-Horace Vernet: *Anjel smrti*

prísľub večnosti“, zdôrazňuje Gabriel Marcel.

HORIZONT NÁDEJE

Takto G. Marcel poukázal na rozhodujúci bod: Je to motív skrývajúci sa v útrobach lásky, na ktorom sa zakladá nádej na život po smrti. Žiaden milujúci človek sa nemôže uspokojiť s myšlienkou, že ten, koho miluje, po krátkom čase *tu-bytia* prepadne absolútnej tme, ničote. Táto nádej je vlastná samej podstate lásky. Láska je podmienkou možnosti nádeje; zároveň je len v tejto nádeji uskutočniteľná.

Duch lásky si vyžaduje, aby sme sa zdráhali prijať smrť ako posledný osudný úder, ibaže by sme lásku degradovali na strategický prostriedok k dosiahnutiu vlastného vykonštruovaného cieľa. Ak niekoho opravdovo milujem, nutne vytvorím pre milujúceho horizont, v ktorom smrť nemá posledné slovo. Láska, ktorá nepožaduje nesmrteľnosť druhého, stráca svoju vlastnú podstatnú hodnotu.

Tvrdenie *Ale ty, práve ty, máš byť, jestvovať* otvára horizont nádeje, ktorý nie je žiadnou projekciou môjho seba-potvrdenia. Tento prísľub ma vyvádza zo starosti o vlastnú existenciu a dáva mi podnet a silu aj iným otvoriť horizont nádeje. Ba nemôžem tento podnet nikdy ďalej odovzdať bez toho, že by som bol ním sám zasiahnutý.

Tomu, *Ty máš byť!* patrí horizont nádeje, bytia a zahrňa požiadavku, v ktorej viera v Boha a nesmrteľnosť dostáva nový zmysel a platnosť. Nevyhnutnosť dožadovania sa skutočného bytia po smrti pre druhého v nádeji, sa zakladá na jave samotnej ľudskej lásky; čiže samotná láska sa nachádza a priori v zásadnom protirečení k smrti. Tým však v poslednom dôsledku nasmeruje nádej na Boha, ktorý zo smrti zachraňuje a všetko robí novým.

FRANTIŠEK SIROVIČ, SVD

Článok vyšiel v časopise *Radosť a nádej* č. 1-2/2014; uverejňujeme ho s láskavým dovolením redakcie RaN

Teologická fakulta Trnavskej univerzity

Konferencia biskupov Slovenska

Konferencia vyšších rehoľných predstavených na Slovensku

Konferencia vyšších predstavených ženských reholí na Slovensku

Vás pozýva na Medzinárodnú vedeckú konferenciu

Zasvätený život skutočnosť či mýtus?

ktorá sa uskutoční **9. apríla** v Bratislave, v aule Teologickej fakulty TU,
so začiatkom o **9.30** hod.

Prednášajúci:

- **Mons. Mario Giordana**, apoštolský nuncius
- **Mons. Stanislav Zvolenský**, bratislavský arcibiskup-metropolita
- **Mons. Milan Chautur CSsR**, košický eparcha
- **Mons. Cyril Vasiľ SJ**, titulárny arcibiskup, sekretár Kongregácie pre východné cirkvi
- **P. Miroslav Konštanc Adam OP**, rektor Pápežskej univerzity Angelicum v Ríme
- **P. Miloš Lichner SJ**, dekan Teologickej fakulty Trnavskej univerzity
- **Sr. Dáša Kráľová FMA**
- **Mons. Marián Gavenda**

Panelová debata: moderujú **Mons. Marián Gavenda, Martin Kramara**

Prosíme nahlásiť počet účastníkov konferencie do 27. marca 2015 na emailovú adresu: milos.lichner@truni.sk

2015

TFTU, Kostolná 1, P.O. Box 173, 814 99 Bratislava www.tftu.sk

v spolupráci

Ukrižovanie a zmŕtvychvstanie predstavujú aj pobožnosti krížovej cesty či pašiové hry

Duchovné symboly Veľkej noci

Obrady kalendárneho roku čerpajú z viacerých zdrojov, ale predovšetkým z kresťansko-židovskej tradície, z pohanského kultu predkov či z uctievania rôznych predmetov. V židovskej tradícii dôležitú úlohu zohrávajú obrady Paschy, ktorých duchovné posolstvo sa stalo súčasťou aj predveľkonočných obradov kresťanov.

Tieto obrady dominujú celému predveľkonočnému obdobiu, od Kvetnej nedele po veľkonočnú. Je to aj preto, že termínovo sa židovská Pascha a kresťanská Veľká noc prekrývajú.

To, čo sa udialo v čase oslavy prechodu Židov cez Červené more, v 33. roku po Kristovi, sa v rôznych podobách a rôznym spôsobom zobrazuje v sochách, maľbách, filmoch, divadlách a pobožnostiach. Sprítomnenie udalostí okolo Kristovho ukrižovania a zmŕtvychvstania predstavujú nielen obrady Veľkého týždňa, ale aj pobožnosti Krížovej cesty či pašiové hry.

KRÍŽOVÁ CESTA

Korene pobožností krížovej cesty siahajú do stredoveku. Už od 4. storočia sú doložené púte kresťanov do Svätej zeme, kde si uctievali miesta, po ktorých chodil Pán Ježiš. Boli to púte prosebné, zadosťučinujúce, ďakovné.

Putovanie do Svätej zeme predstavovalo v tom čase veľmi nebezpečné rozhodnutie (na ceste čakali zbojníci, choroby, veľká fyzická záťaž – väčšinou chodili peši). Napriek tomu ľudia tieto

cesty podnikali. Pramene hovoria o putovaní bez väčších administratívnych prekážok do roku 1073. V tom roku totiž napadli Palestínu Turci, ktorí začali kresťanov prenasledovať, zakazovali im navštevovať sväté miesta. Neskôr sa však podarilo, vďaka sv. Františkovi z Assisi, že jeho spolubratia dostali práva na opateru svätých miest v Jeruzaleme.

Tí, ktorí z rôznych príčin nemohli putovať do Svätej zeme, usilovali sa priblížiť k utrpeniu Božieho Syna rôznymi pobožnosťami. Jednou z nich je aj pobožnosť Krížovej cesty. Je to symbolická cesta po stopách Pána Ježiša so zastaveniami, ktoré aj on absolvoval a ktoré sú väčšinou spomínané aj v evanjeliách. K jej propagácii prispeli sv. Bernard z Clairvaux a sv. Bonaventúra. O rozšírenie Krížovej cesty sa veľmi pričínili aj Holanďan Adrichomius, predstavený Kláštora sv. Barbory v Delfte, ktorý vydal knihu *Jerusalem sicut Christi tempore floruit* (*Ako rozkvital Jeruzalem za čias Krista*). V nej uverejnil 12 zastavení, ktoré sú zhodné s dnešnými. Kniha bola preložená do viacerých jazykov a bola známa v celej Európe.

Na konci 17. storočia udelil pápež Inocent XI. františkánom výsadu zriaďovať krížové cesty, spojené s plnomocnými odpustkami a podobne sa zachoval aj Benedikt XIV., ktorý v roku 1746 rozšíril plnomocné odpustky aj na krížové cesty inštalované v kostoloch. V priebehu času počet zastavení kolísal medzi 7 až 34, až sa ustálil na čísle 14.

KALVÁRIE

V strednej Európe sa prvé stavby kalvárií (v ktorých sa konala krížová cesta) objavili až v 17. storočí. Prvá bola v Poľsku, dodnes známa Kalvaria Zebrzydowska, postavená okolo roku 1600.

Na Slovensku, ktoré bolo súčasťou Uhorska, bola situácia vplyvom reformácie o niečo zložitejšia. Príchodom jezuitov v rámci rekatolizácie sa aj na Slovensku začali stavať kalvárie. Treba však zdôrazniť, že stavitelia, ktorými boli jezuiti, boli slovenským špecifikom. V okolitých krajinách, ale aj inde v Európe, boli hlavnými stavitelmi kalvárií františkáni (Poľsko, Rakúsko, Taliansko, Španielsko...). Dôvodom bolo aj to, že spomínané krajiny reformácia natoľko nezasiahla ako u nás, zároveň v týchto krajinách stávala kalvárie aj šľachta, ktorá ich potom dala do správy františkánom. Dôležitá bola aj skutočnosť, že jezuiti boli dosť aktívni, pôsobili najmä v školstve, sústreďovali sa na vzdelávanie a na oblasť duchovného života im zverených ľudí.

Prvá kalvária na našom území bola postavená v 17. storočí v Trnave, vo vte-

>>>

dajšom sídle ostrihomského biskupa. Po nej nasledovali kalvária v Banskej Bystrici (až do Španej doliny – 11 km dlhá cesta bola postavená ako prosba za odvrátenie tureckého nebezpečenstva). V roku 1670 postavili jezuiti sedem zastavení na Krížovom vrchu pri Spišskej Kapitule, v roku 1676 na Skalke pri Trenčíne, neďaleko bývalého benediktínskeho kláštora. V roku 1694 bola postavená kalvária aj v Bratislave, jedna z najvýpravnejších v Uhorsku. V 18. storočí, ktoré bolo pomerne pokojným obdobím, boli z iniciatívy jezuitov postavené kalvárie v Banskej Štiavnici, Hornej Rovni, Humennom, Kláštore pod Znievom, Komárne, Košiciach, Prešove, Rožňave, Skalici, na Starých Horách. Viaceré vznikli ako diela svetských stavebníkov či z podnetu miestneho správcu fary alebo ako prosba za odvrátenie hroziaceho nebezpečenstva. Aj v súčasnosti sa obnovujú alebo stavajú z úcty k trpiacemu Spasiteľovi či z akéhokoľvek vnútorného podnetu stavebníkov.

PAŠIOVÉ HRY

Druhým dôležitým symbolom predveľkonočného a veľkonočného obdobia boli a sú pašiové hry. Vznikli ako jednotlivé výstupy zaradené do bohoslužobného obradu. Texty sa striktnie držali evanjelií. V 10. storočí sa do nich začali vsúvať vysvetľujúce časti – trópy, ktoré sa neskôr rozrástli do dialógov.

Námetom prvého predchodcu pašiových hier bol rozhovor anjela s Máriami, ktoré prišli na druhý deň po ukrižovaní Pána Ježiša k hrobu. Tróp sa začínal slovami *Quem quaeritis* (Koho hľadáte?), ktorý sa neskôr rozšíril o ďalšie časti dialógu. Po dialógu anjela s Máriami, nasledovalo stretnutie Márie Magdalény s apoštolmi. Neskôr sa k tomu pridalo *Noli me tangere* – stretnutie Márie Magdalény so zmŕtvychvstalým Kristom, potom stretnutie učeníkov s Ježišom Kristom na ceste do Emauz.

Od 13. a 14. storočia sa súčasťou hier stali aj udalosti popisované v apokryfných evanjeliách, v ktorých sa objavili aj svetské prvky. Spievané lyricke monológy sa striedali s dialógmi, ale jednotlivé výstupy sa stále vyvíjali v súvislosti s liturgiou, lebo sa odohrávali v chrámovom priestore. Bohoslužobnou rečou bola latinčina, tak aj tieto dialógy boli v latinčine. Avšak vďaka stabilnému kostýmovaniu boli postavy zrozumiteľné. Herci boli väčšinou laici, ale postavu Ježiša Krista stesľoval vždy kňaz alebo klerik či rehoľník.

ROZKVET HIER

Počínajúc 12. storočím sa postupne javiskom týchto hier stával mimochrámový priestor. Hry sa postupne „zosvetšťovali“, okrem členov rôznych bratstiev a združení, začali hrať aj profesionálni herci – jokulátori, i obyčajní ľudia. Predstavenia si vyžadovali stále náročnejšie technické konštrukcie. Napríklad v Anglicku zástupcovia cechov inscenovali pašiové scény formou živých obrazov na pojazdných vozoch. Vo Francúzsku zachytávali mystériá biblické udalosti od stvorenia sveta po Kristovo zostúpenie do pekiel. Hry trvali aj 4 dni.

V Nemecku organizovali bohaté cechy a cechové združenia v 14. až 16. storočí *Passionspiele*, v ktorých okrem profesionálnych hercov hrali aj veriaci. Dodnes je známa a bohato navštevovaná pašiová hra v bavorskom Oberammergau, ktorú prvý raz hrali ako poďakovanie za skončenie moru.

V Taliansku čoskoro inklinovali mystéria k svetským a milostným motívom. Vo Florencii v 14. storočí vzniklo tzv. *Sväté predstavenie* – *Sacra rappresentazione*, doplnené o tanečnú a hudobnú zložku, ktoré boli obľúbené najmä medzi mládežou. Ako sa hry zosvetšťovali cirkevné vrchnosti vydávali zákazy, resp. obmedzenia ich predvádzania. Prvé obmedzenia sa objavili v 16. storočí.

JEZUITSKÍ PROPAGÁTORI

Zo strednej Európy sú doteraz známe záznamy hier z oblasti Álp, Šumavy, Švábska, Bavorského lesa, Sudet, Spiša, Sliezska. Na Slovensku sa zachoval zápis z Bardejova, žiaľ nie textu, ale obsadenia a kostýmov. Z Podolíncu pochádza tiež zápis hry, ktorú tam nacvičil piarista Kazimierz Mogiłański v roku 1658. Zo zápisu je zjavné, že stavbu a obsah hier ovplyvňovali aj existujúce krížové cesty a kalvárie.

Zároveň v období protireformácie využila nastupujúca Spoločnosť Ježišova – jezuiti aj tieto hry na približovanie

evanjelií veriacim a stali sa ich propagátormi. Využili princíp divadla, ktorým je sprítomňovanie, imitovanie a dramatizácia udalostí, teda aj Kristovho ukrižovania a zmŕtvychvstania.

Tieto hry sa však odlišovali od farských produkcií, predstavovali dramatizovanú formu umelej produkcie. Boli súčasťou výchovno-vzdelávacieho systému vtedajších jezuitských a piaristických škôl. Prevládala v nich alegória, nepriame zobrazenie a hrali v nich študenti, preto ich zaraďujeme do školských, pololudových hier. K nim patrí aj hra jezuitu Andreja Czambela, ktorý v ním napísanej pašiovej hre zo začiatku 20. storočia sledoval aj národno-vedomovacie ciele. Jeho hra sa stala obľúbenou a hrali ju v mnohých ochotníckych divadlách.

RENESANCIA PAŠIÍ

Rovnako úspešné a obľúbené boli *Slovenské pašiové hry* na Sihle (premiéra bola 14. júna 1936). Ich vznik iniciovala skupina mladej inteligencie v dedinách Podpoľania (Drábsko, Látka, Polianky, Lom nad Rimavicou, Sihla), kde bola aj v minulosti silná tradícia ľudového divadla. Usporiadatelia mali v úmysle urobiť paralelu nemeckého Oberammergau či Hořic v Čechách. Hru napísal Ján Beniček, učiteľ v Drábsku, režiroval ju miestny poľný Karol Loučka a hlavné postavy hrali učitelia, ostatné postavy miestni obyvatelia.

Vojnové udalosti a následné zaujatie krajiny komunistami spôsobili prerušenie tradície nielen pašiového divadla, ale aj akýchkoľvek produkcií, spojených s kresťanským kalendárom.

V súčasnosti sa na mnohých miestach divadelní ochotníci vracajú k problematike pašiových hier, na viacerých miestach na Slovensku (Žarnovica, Seď, Námestovo, Trstená, Hruštín, atď.) vznikli zaujímavé inscenácie a produkcie na túto, večne aktuálnu tému.

ELEONÓRA KLEPÁČOVÁ
(Snímky: archív)

UMENIE DUCHA - Návrat súčasného umenia do chrámu

Krížová cesta

V jezuitskej Kaplnke Sedembolestnej Panny Márie v Piešťanoch pokračuje projekt pod názvom **UMENIE DUCHA – Návrat súčasného umenia do chrámu**. Projekt vytvára priestor pre diela súčasného umenia, ktoré odzrkadľujú kresťanské poslanstvo. Navracia ich do chrámu, kde kvalitné súčasné umenie – z rôznych dôvodov – často chýba.

Krížová cesta je modlitba, ktorá nám prostredníctvom obrazov umožňuje vhlbiť sa do tajomstva Kristovho utrpenia. Zastavenia krížových ciest začali v Európe budovať františkáni v 15. storočí. V tradičnom zobrazení má krížová cesta štrnásť zastavení, od odsúdenia Ježiša na smrť, cestu na Golgotu, ukrižovanie až po uloženie jeho tela do hrobu.

Krížová cesta je neoddeliteľnou súčasťou každého chrámu. Mnohé krížové cesty sa stavali v prírode, na kopcoch, kde tvoria architektonické dominanty a významné pútnické aj architektonické miesta. Na Slovensku ich budovali najmä jezuiti v období baroka (napr. Kalvária v Banskej Štiavnici, v Prešove), aj v súčasnosti však vznikajú krížové cesty stvárnené z pohľadu súčasného človeka.

Maliarka JANA FARMANOVÁ realizovala cyklus Krížová cesta, ktorý po-

zostáva z trinástich obrazov rôznych rozmerov a rôznych poetík, ako osobnú výpoveď, formu meditácie nad tajomstvom utrpenia. Prezentované diela zobrazujú Ježiša, ktorého vyzliekajú zo šiat a jeho smrť na kríži.

Dvojica obrazov prostredníctvom odlišného maliarskeho rukopisu a farebnosti symbolizuje dva rozmery Ježišovho utrpenia. Fyzickú bolesť, hĺbku zranenia vyjadruje červenou gestickou expresívnou maľbou a pokoru, vyrovnanosť, odovzdanosť Ukrižovaného do Otcovej vôle a jej naplnenie vyjadruje tichou meditatívnou atmosférou druhého obrazu v tlmenej zemitej farebnosti. Možno ich vnímať aj ako metaforu nášho osobného utrpenia, ktoré v Kristovi získava svoj význam, a jeho premenu z čisto ľudského a často zdanlivo nezmyselného k hlbšiemu významu, ktorý nás presahuje a v ktorom sa stávame podobnejší Kristovi.

-r-

Ježiša vyzliekajú

Ježiš zomiera na kríži

*Myslím,
teda objednám si*

VOX

Ročné predplatné 10 eur

Objednávky:
vox@prikryl.sk 0915 793 811

Vyšlo **aprílové** číslo Našej Žilinskej diecézy.

- **Boleť aj hrdosť v Sýrii** • Kláštor Poličany • Biskup **Ludovick Minde** •
- Rozhovor s doktorom **Vršanským** • Mons. **Michal Šinský** •
- Manželia **Lehockí** • Boží dar pre našu lásku •
- **Sestra Pia**: „Boh rozbil moje prestavy o povolání...“ •

Nedostal sa k vám časopis?

Napište nám do redakcie a pošleme vám ho poštou. Časopis si môžete aj predplatiť.

Inštitút Communio, n.o.
Jána Kalinčiaka 1
010 01 Žilina

Email: icommunio@gmail.com
Web: www.icommunio.sk
Tel.: 041/56 58 434

Pred 75-timi rokmi popravili Sovieti v Katynskom lese viac ako 22 000 Poliakov

Katynský masaker

Nešťastná Katyň! Čím sa táto ani nie 2-tisícová dedinka, ležiaca 20 km od ruského Smolenska, zapísala až tak čiernym písmom do povedomia nielen Poliakov?

Strašná história Katyne sa v podstate začala 23. 8. 1939 v Moskve. Vtedy Hitlerov minister zahraničia Ribbentrop a Stalinov šéf diplomacie Molotov podpísali tzv. Pakt o neútočení. Okrem toho, že sa obe totalitné mocnosti navzájom zaviazali, že nepoužijú vojenskú silu proti druhej strane a nespoja sa s jej nepriateľmi, si vlastne potichu rozdelili Poľsko. Nemci ho napadli o týždeň od podpísania zmluvy, Sovieti o 17 dní po nacistoch. Demarkačnú čiaru tvorili rieky Visla – Narev – San. Dňa 28. 9. 1939 Nemcko a Sovietsky zväz realizovali formálne rozdelenie Poľska. Východná časť pripadla Moskve.

A práve na tomto území od 17. septembra do jeho posledného dňa Červená armáda zajala asi 250 tisíc Poliakov. Títo nešťastníci sa však dajú len veľmi ťažko nazvať vojenský zajatci, pretože Poľsko nebolo so Sovietskym zväzom vo vojnovom stave. Dodnes sa o tejto „maličkosti“ mlčí...

POĽSKÁ INTELIGENCIA

Sovieti veľmi rýchlo stratili záujem o civilistov, ako aj o obyčajných vojakov a poddôstojníkov a mnohých z nich prepustili. Aj napriek tomu ešte 19. 11. 1939 zadržovala tajná služba NKVD (ministerstvo vnútra) asi 40 tisíc poľských „vojnových“ zajatcov. Tajná služba počas výsluchov z nich vyselektovala 15 500 dôstojníkov, policajtov a príslušníkov štátnej správy a odtransportovala ich do táborov na východnej Ukrajine a v západnom Rusku.

Väčšina dôstojníkov však neboli vojaci z povolania, ale do armády ich povolali počas všeobecnej mobilizácie. Prevažne to boli učitelia, lekári, spisovatelia, novinári, právnici – výkvet poľskej inteligencie.

Najväčšie tábory pre dôstojníkov a policajtov boli zriadené v bývalých kláš-

toroch, ktoré vtedy patrili sovietskej bezpečnosti. V kláštoroch v Kozel'sku a Starobel'sku väznili Sovieti prominentných príslušníkov poľskej armády, v Ostaškove policajtov, žandárov a skautov. V týchto táboroch sa rozbehla druhá séria výsluchov. Tajní z NKVD chceli zistiť, či zajatí Poliaci súhlasia so sovietskym režimom a usilovali sa ich získať na svoju stranu. Vždy je totiž dobre mať v rámci propagandy na svojej strane inteligenciu.

Drvivá väčšina zajatých však odmietla spoluprácu a prejavila odpor ku komunizmu. Stali sa tak „nepriateľmi ľudu“ a ich osud bol spečatený.

REZOLÚCIA Č. 144

Vo februári 1940 si veliteľstvo Červenej armády žiada od Stalina inštrukcie, ako má postupovať proti poľským zajatcom umiestnených v Starobel'sku, Kozel'sku a v Ostaškove. Ľudový komisár vnútra Lavrentij Pavlovič Berija predal 5. marca 1940 svojmu šéfovi Stalinovi spis č. 794/B, v ktorom označil poľských zajatcov za tvrdošijných odporcov sovietskeho systému a komunizmu, a preto by bolo nežiaduce, aby sa títo prominentní zajatci vrátili domov. Berija aktívne navrhol aj riešenie tak typické pre vtedajšie sovietske vedenie – popravu zastrelením.

Nevedno, či Koba (priateľská prezývka Stalina) kamarátsky potľapkal Lavrentija Pavloviča za krvilačný návrh, ale ešte v ten deň „otec národov“ zvolal zasadanie politbyra ÚV KS Sovietskeho zväzu a všetkých vysokých členov vedenia. Stalinovi a prísediacim bolo jasné, že zanoviti a nepoddajní Po-

Nemci okamžite využili tragédiu v Katyni na propagandu

liaci by ako elita národa s najväčšou pravdepodobnosťou stáli na čele boja za slobodu a nezávislosť svojej vlasti. Výsledkom stretnutia sa tak stala *Rezolúcia č. 144 politbyra ÚV VKS(b)*, ktorá nariadila popraviť 14 700 poľských dôstojníkov a policajtov, ako aj 11 tisíc predstaviteľov inteligencie. Bez obvinenia, bez súdu. Krvavú rezolúciu podpísali Stalin, Berija, Kaganovič, Kalinin, Molotov i Vorošilov.

NKVD sa otvorili dvere pre – v žargóne jej agentov hovorené – „mokrú prácu“...

SVEDKOVIA NESMÚ ZOSTAŤ

Necelý mesiac od podpísania rezolúcie č. 144 vošla hrôzostrašná tragédia do svojho finále.

Ráno 3. apríla 1940 sa začala likvidácia tábora v Kozel'sku. NKVD deportuje prvých 62 dôstojníkov do Katyne. O dva dni nato sa začínajú likvidovať aj tábory v Starobel'sku a v Ostaškove.

Z Kozel'ska smerujú prísne strážené transporty do Katynského lesa neďaleko Smolenska. Zo železničnej stanice vozia autobusy dôstojníkov k vykopeným jamám uprostred lesa. Za chrbtom im zviažu ruky a...

Koho okamžite nezabije guľka do zátylku, toho prepichnú štvorhranné bodáky sovietskych katov. Svedkovia nesmú zostať.

Čím väčší sa naplňajú jamy mŕtvami, tým väčší vzrastá odpor novo privlečených dôstojníkov. Kati preto prehadzujú „nepriateľom ľudu“ cez hlavy kabáty, zviažu ich pod krkom a takto privádzajú odsúdencov k plniacim sa jamám.

Keď neskôr objavili masové hroby, boli v nich telá ledabolo nahádzané až v desiatich radoch...

V niektorých hrobách však ležali obeť inak ako v ostatných – boli systematicky nakladané vedľa seba, tvárou dole. Podľa expertov to svedčí o posmrtnom ukladaní mŕtvol. Pravdepodobne týchto zajatcov zavraždili v pivniciach sídla NKVD v Smolensku.

Posledného Poliaka väzneného v Kozelsku zastrelili v Katynskom lese 12. mája 1940. Celkovo ich z tejto väznice zabili 4 410.

SYSTEMATICKÉ POPRAVY

Z väzenia v Starobelsku vozia zajatcov do Charkova. Transporty trvajú od 5. apríla do 12. mája 1940. V pivnici charkovskej budovy NKVD prebehne identifikácia, po nej zviažu väžňovi ruky za chrbtom a výstrel do zátylia či krku ukončí jeho život. To sa opakuje 3 739 krát...

Mŕtve telá v noci „modré výložky“ (prezývka príslušníkov NKVD) odvážajú do lesoparku obce Piatichatka neďaleko Charkova, kde ich hádžu do ma-

Snímka: wiki

Kňaz Stanisław Jasiński sa modlí nad otvoreným masovým hrobom

sových hrobov. Až 6 314 zajatcov z tábora Ostaškov zastrelia vo vtedajšom Kalinine, v dnešnom Tvere.

Aj keď z nešťastných Poliakov nikto neprežil, otrasné fragmenty oných dní sa vďaka Dmitrijovi Tokarevovi, bývalom šéfovi NKVD v Kalinine, dostali na svetlo sveta. Podľa jeho výpovede v prvom transporte prišlo 390 ľudí. Kati strieľali celú noc a mŕtvy vyháňali na chrbte do áut. Keďže to bolo fyzicky náročné, v ďalších transportoch privádzali už „len“ 250 ľudí...

Hlavnú úlohu v popravách hral kalinský kat Vasilij Blochin. Podľa Tokareva mal počas 28 dní zastreliť asi 6 000 Poliakov.

Popravy boli systematické, vyskúšané počas stalinských terorov z 30. rokov. Zvuky výstrelův mali zakryť naštartované motory áut a rôznych zariadení. Mŕtvolu okamžite vyniesli z pivnice a naložili na korbu auta. Jeden zo svedkov z radov agentov NKVD povedal, že pri vraždení Poliakov si dal jeden mladý fanatický člen NKVD dokonca patentovať „zlepšovák“ na mechanické vyvážanie mŕtvol z pivnice do auta...

Telá povraždených sa odviezli do 32 km vzdialeného rekreačného strediska NKVD v obci Miednoje. Ostatky nahádzali do jednej z dvadsať pripravených jam, ktoré zasypali buldozéry.

Ďalších vyše 7 300 Poliakov povraždili v táboroch v západnom Bielorusku a na Ukrajine. Ich hroby sa dodnes nenašli...

Hoci väčšina Poliakov je pochovaných inde ako v Katyni, ale práve v tunajších lesoch sa ako prvé našli masové hroby s telami zavraždených Poliakov. Tu aj pôsobila v roku 1943 medzinárodná skupina patológov z Červeného kríža (jej členom bol aj Slovák Andrej Žarnov, vl. menom František Šubík), ktorá jednomyselne ukázala prstom na vrahov – Sovietov.

Spracoval PAVOL PRIKRYL

Nadácia Antona Tunegu Vám ponúka

knihy, ktoré patria
do vašej knižnice

**OBJEDNAJTE
UŽ TERAZ!**
www.tunega.sk

V medzinárodnej komisii na vyšetrovanie masakry v Katynskom lese bol aj Slovák Dr. Šubík

Slovák v komisii

Prof. František Šubík (vpravo) ako člen medzinárodnej komisie v Katyni

Dňa 13. apríla 1943 berlínsky rozhlas oznámil objav „miesta, kde bolševici tajne vykonávali masové popravy a kde GPU zavraždila desaťtisíc poľských dôstojníkov“. Hrôzostrašný škandál z Katynského lesa bol na svete...

Nemci rýchlo zorganizovali medzinárodnú komisiu súdnych lekárov a odborníkov z neutrálnych a z okupovaných európskych štátov, celkom 12 národností. Poverený vykopávkou hrobov v Katynskom lese bol prednosta ústavu pre súdne lekárstvo a kriminalistiku vo Vratislave Dr. Buhtz.

Slovensko v tejto komisii zastupoval profesor patológie na Slovenskej univerzite Dr. František Šubík, známy aj pod básnickým menom Andrej Žarnov.

PRIAME SVEDECTVO

Po návrate zo strašného miesta mal F. Šubík v nedeľu 9. mája 1943 v Bratislave verejné vystúpenie, ktoré v priamom prenose vysielal aj rozhlas.

„Dojem, ktorý sme mali po príchode do Katynského lesa, bol hrozný. Strašnejší, než nám ho podávala tlač, lebo nemožno ani tými najhľadanejšími slovami vykresliť lesný priestor pokrytý okolo siedmich veľkých jám mŕtvola-
mi,“ opísal F. Šubík prvé dojmy.

V súvislosti s lesom F. Šubík upozornil na jednu zvláštnosť: „Katynský les je vysádzaný staršími borovicami. Na miestach, kde sa nachádzajú hromadné hroby, starých borovic niet, ale nasadené sú tu mladé borovice. Podľa mienky prof. Orsósa z Budapešti, ktorý je botanik, z prierezu vidno, že stromky rástli dva roky dakde v sadenisku. Ich vzrast

javi potom prerušenie a potom javia tri roky normálneho vzrastu. To znamená, že stromky boli po zahrabaní mŕtvol na toto miesto presadené.“ Komisia požiadala o názor odborníka, ktorý v plnom znení mienku prof. Orsósa potvrdil.

ODZADU DO HLAVY

Vojenská komisia na čele s Dr. Buhtzom pri prvých vykopávkach odkryla v hĺbke asi 1,5 m veľkú jamu do „el“, ktorá bola široká 8 m, ramená boli dlhé 26 m a 16 m. V jame ležalo na sebe asi 2500 mŕtvol.

Na základe dôkladného preskúmania okolitého terénu začali sa vykopávky aj na iných miestach a všade sa narazilo na mŕtvoly. „Už pri prvých vykopávkach dalo sa na základe nájdených dôkazov zistiť, že sú to mŕtvoly poľských dôstojníkov,“ povedal F. Šubík. Komisia zistila, že príčinou smrti všetkých dovtedy vykopaných a ňou pitvaných mŕtvol bol „vstrel do hlavy“. „Strelný kanál všade smeruje zozadu do záhlavia cez lebku a vyúsťuje na čelnej kosti poblíž vlasového porastu. V málo prípadoch sa našli dve rany a iba v jednom tri. Zastrelenie muselo byť urobené pištoľou, jednokalibrovou pod 8 mm. Puknutia lebky a stopy po ožehnutí strelným prachom v blízkosti vstrelu i rovnaká lokalizácia vstrelov jasne hovoria, že vstrel bol urobený z bezprostrednej blízkosti. Pora-

nenie aj miesto vstrelu sú nápadne podobné, o čom sa komisia vyjadrila v tom zmysle, že výstrely pochádzali od veľmi istej, presnej a cvičenej ruky,“ opísal strašné zistenia F. Šubík. Spresnil, že časť mŕtvol, zvlášť v jednom hrobe, mala vzadu zviazané ruky a to úplne rovnakým spôsobom.

Vzhľadom na to, že hroby sa nachádzali v stráňach, pozostávajúcich zo suchej a piesočnatej zeme, boli mnohé mŕtvoly pomerne dobre zachované. Vďaka tomu sa aj písomnosti ako legitimácie, listy, denníky, kalendáre a pod., ktoré sa našli vo vreckách zavraždených, dali ešte natoľko prečítať, že 70% vyťahnutých mŕtvol mohlo byť ihneď identifikovaných. „Ja som identifikoval kapitána Karola Martina Pucenka, mestského úradníka z Varšavy, narodeného 10. 9. 1910 v Rabine,“ povedal F. Šubík.

NÚTENÁ EMIGRÁCIA

Profesori súdneho lekárstva pitvali osobne deväť mŕtvol. „Členovia komisie kázali pomocnému personálu odstrániť na určitom mieste jeden alebo dva rady mŕtvol a určili, ktorú mŕtvolu im majú vyzdvihnúť,“ vysvetlil F. Šubík. Okrem toho komisia vyšetrila ešte niekoľko prípadov, ktoré si sama zvlášť vybrala z povrchu masy mŕtvol.

Dňa 30. apríla od rána až do neskorých popoludňajších hodín bez prestávky sa identifikovali mŕtvoly, konali sa pitvy, vyšetrovania a obhliadky. Do 21.00 h hodnotila komisia na spoločnom zasadnutí všetky zistené nálezy. Poverená užšia komisia zostavila protokol, ktorý po malých úpravách všetci členovia komisie podpísali. Komisia 1. mája ráno odletela naspäť do Berlína a 2. mája napoludnie odovzdala protokol ríšskemu vedúcemu zdravotníctva Dr. Leonardovi Contimu.

Katyn zmenila F. Šubíkovi život. Pred koncom vojny ušiel do Rakúska, no po niekoľkých mesiacoch ho vrátili a v rokoch 1947–48 súdili. Ako bývalého člena Štátnej rady a šéfa slovenského zdravotníctva ho súdili za kolaboráciu, za jeho antikomunistický postoj v prípade Katyn, aj za hanobenie ZSSR. Odvtedy žil pod stálym dozorom ŠtB.

Druhý raz za dramatických okolností v roku 1952 emigroval s celou rodinou a v USA 16. marca 1982 zomrel. Svoj podpis z katynského protokolu nikdy neodvolal, ale ku katynskému prípadu sa verejne už nikdy viac nevrátil.

Zo Zborníka o živote a diele univerzitného profesora MUDr. Františka Šubíka spracovala A. T.

Andreja Žarnova chceli umlčať ako básnika i ako človeka, lebo miloval Slovensko

Básnik tejto zeme a tohto národa

Málokteré slovo znie v slovenčine tak tajomne ako slovo „žarnov“. Vonía zrnom, múkou a chlebom. Táto vôňa učarovala aj Františkovi Šubíkovi, a tak do literatúry vstúpil pod pseudonymom ANDREJ ŽARNOV.

Ked' sa povie chlieb, človeku sa v podvedomí vynára domov. Je to však väzba v širších súvislostiach, priam panoramatických. Nielen stôl, rodina, rodičovský dom, ale aj záhorské bory, oravská malebnosť, tatranské vrcholce... A prirodzene – tu žijúci ľudia, národ. Z takto poňatého chleba sa potom mení vrzgot žarnova na pieseň, ktorú vyspieval aj František Šubík – Andrej Žarnov.

BUDEM LEKÁROM

Andrej Žarnov sa narodil 19. septembra 1903 v Kuklove na Záhorí. Svoje korene neskôr vyjadril v básni:

*Do krvi dedina mi
vložíla krstný list,
preto som neprišiel inak,
než jak som musel prísť.*

*Bez mena, bez dedictva,
sedliacky tvrdý krok,
nahnilé chalupy v žilách
hučali na útok.*

V Kuklove vychodil ľudovú školu, na gymnáziu študoval v Skalici a v Trnave. Ako to bývalo v rodinách zbožných roľníkov zvykom, otec chcel mať z neho kňaza. Syn najprv poslúchol, na krátky čas šiel aj do seminára, ale tam nevydržal. „*Pochodím zo sedliackych rodičov. Chceli mať zo mňa kňaza, ja som inklinoval k poézii. Tertium datur: budem lekárom,*“ napísal A. Žarnov. Navyše sa mu vraj páčili dievčatá... Otcovi povedal, že keď má študovať, tak medicínu.

Lekárske štúdium absolvoval v Bratislave, štúdiá prežil v katolíckom internáte Svoradov. „*Mnoho som strádal a bedáril,*“ opisali A. Žarnov vysokoškolské štúdiá. Promoval 31. januára 1931 a odvtedy sa začala aj jeho kariéra špičkového lekára-patológa. Do roku 1937 publikoval 14 vedeckých štúdií.

V roku 1931 sa oženil s Alžbetou Veselou, učiteľkou v Trnave. Po roku sa

Šubíkovcom narodil prvý syn Ivan, mimoriadne nadaný chlapec, ktorý však, na veľký žiaľ rodičov, zomrel ako 8-ročný v roku 1940.

V roku 1939 sa stal ako jeden z prvých na Slovensku profesor patológie a zároveň ho menovali za prednostu Ústavu patologickej anatómie Lekárskej fakulty Slovenskej univerzity, túto funkciu zastával do 30. júna 1945. V roku 1940 bol vymenovaný za člena Štátnej rady. Dovtedy bol prednostom Ústavu patologickej anatómie a okrem toho aj obvodným lekárom v Trnave. V roku 1942 sa stal šéfom slovenského zdravotníctva, ktoré bolo vtedy len sekciou ministerstva vnútra. Zaslúžil sa o založenie prvého onkologického ústavu na Slovensku a o vydanie prvej lekárskej príručky *Vademecum slovenského lekára* (1943), ktorú si doteraz chránia mnohí lekári ako vzácnu pamiatku na prvé samostatné kroky slovenskej medicíny.

PO KATYNI PERZEKÚCIE

Koncom apríla 1943 sa Žarnov ako lekár zúčastnil na medzinárodnom vyšetrowaní masakry v Katynskom lese. Za verejnú správu o týchto vojnových zločinoch musel niesť represívne dôsledky po celý život (väzenie a emigrácia). Zistené otrasné fakty ho viedli k tomu, aby otvorene vystíhal pred sovietskym bolševizmom. Odvtedy jeho občianske osudy dostávali nebezpečný spád, od jesene 1944 priam hrozivý. Pociť osobného ohrozenia, ako člena komisie súdnych lekárov z Katynského lesa, ho prinútili opustiť Slovensko v apríli roku 1945, spolu s manželkou a štvorročným synom Karolom.

Andrej Žarnov si už v roku 1928 ako by prorokoval v jednej básni svoj nezvratiteľný osud:

*... odídem do d'aleka,
kde ni rodný pes nezašteká.
Odídem,
abych sa znovu narodil.*

„*Náš prvý útek sa začal v marci 1945. Prvý čas sme bývali v stodole, do ktorej pršalo. Potom sme sa dostali do kláštora v Kremsmünstri, kde sme boli len krátky čas. Po pár dňoch sa nám v Bad Halle 7. apríla narodil najmladší syn Ján. Rozdelili nás do táborov. O pár týždňov nás americkí vojaci odviezli na nákladných vozoch do Prahy. Odtiaľ nás previezli vlakom do Bratislavy,*“ opisala po rokoch prvý útek Šubíkovcov manželka básnika Alžbeta.

EMIGRÁCIA

Tzv. Slovenská národná rada „*odporučila rozsudok smrti pre 38 zločincov,*“ čím sa mysleli výlučne domáci spisovatelia. V mennom zozname bolo aj meno Andrej Žarnov, resp. František Šubík. Zbavili ho profesúry, uväznili a žalárovali až do konca roka 1947 – teda 30 mesiacov. Rok bol bez práce, za ten čas prekladal pre Spolok sv. Vojtecha. V roku 1950 ho prijali do trnavskej nemocnice, kde pracoval v laboratóriu.

„*Náš druhý útek sa začal 28. apríla 1952. Z Trnavy sme cestovali vlakom do Šaštína. Večer sme sa stretli pri malej zakrytej studničke. Okolo polnoci, za veľkého dažďa sme kráčali do lesa, zatopeného vodou. Cez deň sme sa skrývali. Niesli sme so sebou šaty, slovník, kus salámy s chlebom, kúsok čokolády a Sväté písmo. Nadránom 30. apríla sme na gumovom člene prešli cez rieku Morava,*“ opisala Alžbeta Šubíková v liste Imrichovi Kružliakovi druhý, definitívny útek. Manželka básnika tak vyvrátila legendu, že Žarnova previezli Američania do Rakúska vrtuľníkom. „*Pre román by to bola dobrá fantázia, pre život a pamäti treba zachovať tvrdú pravdu,*“ dodáva I. Kružliak.

V Rakúsku a v Nemecku strávili Šubíkovci 18 mesiacov. Dňa 28. augusta 1953 opustili Európu a odišli do USA. Tu pôsobil A. Žarnov v rokoch 1955–1963 ako lekár v Cronswille State Hospital, neskôr (1963–1974) v Harlem Valley State Hospital, Wingdale.

A. Žarnov zomrel 16. 3. 1982 v americkom meste Poughkeepsie neďaleko New Yorku. Básnikov syn Karol si na otcov posledný deň života takto spomína: „V ten deň, 16. marca, mu telefonovali z Rima, že v Bratislave zomrel Milo Urban. Po tejto správe akoby sa pod ním prepadol svet. Myslou bol už na Slovensku. Možno sa mu už stratilo aj najbližšie okolie. O dve hodiny odpadol. Previezli ho do nemocnice, kde zomrel. Každá pomoc bola už márna. Zomrel na infarkt.“

TRÁPENIE S CENZÚROU

Do poézie vstúpil v roku 1923 ako dvadsaťročný, keď v búrlivých časoch slobody, na Záhorí, ktorým burcoval Ferdiš Juriga, začal písať prvé básne. „Básne som však začal písať v nižších triedach gymnaziálnych. I maďarsky som písal. Dedinský obuvník ma uvedomil národne,“ napísal o svojich básnických začiatkoch A. Žarnov. Básne uverejňoval v *Rozvoji*, študentskom časopise, ktorý začas aj sám redigoval, v revue *Vatra*, v *Eláne*, *Slováku*, *Slovenských pohľadoch*...

Ako vysokoškolák vydal v roku 1925 prvú zbierku básní *Stráž pri Morave*, ktorú však cenzúra skonfiškovala.

V básňach Žarnov volal po spravodlivosti pre všetkých, obviňoval pražskú centralistickú vládu z porušovania sľubov, najmä z nedodržania Pittsburskej dohody a z diskriminácie slovenského človeka. Výrazným spôsobom sa postavil za slovenskú vec a ostrým tónom „bičoval všetko, čo škodilo slovenskému národu, vyzýval celý národ do boja za národné práva,“ zhodnotil Žarnovovu prvotinu básnik Janko Frátrik, pričom dodal: „Ak Martin Rázus postavil medzi slovenský a český národ, kameň na medzi, Žarnov chcel k nemu postaviť silnú, stráž.“ Imrich Kružliak dopĺňa: „Obaja, Rázus aj Žarnov, hoci bol medzi nimi rozdiel generácie, dvíhali štít národnej cti a slovenského práva, ľudskej dôstojnosti a viery v slobodný život.“

Prirodzene, že čechoslovakistická propaganda Žarnova za tieto básne ostro napádala.

Popri zásahoch do prvej zbierky cenzúra mu skonfiškovala v roku 1929 aj povestnú bojovnú báseň *Nástup otrávených*, mobilizujúcu mladú generá-

PS manželkou Alžbetou a synmi Karolom a Jánom, 1949

ciu, túto „armádu autonómie“. Bol to však úkaz doby: vládna moc sa bála aj revolučnej poézie mladého básnika.

V roku 1929, ešte ako študent, vydal druhú zbierku *Brázda cez úhory*, o ktorej sám autor povedal: „Nedosiahla svoje poslanie... Viacej a o inom hovoriť pokladám za zbytočné. Mám len jeden cieľ: krajšie Slovensko.“

VYHLÁDÁVANÝ BÁSNIK

Ako Žarnov názorovo i básnicky dozrieval, tlmil svoju tendenčnosť, umelecky prehlboval svoje novšie básne, takže za tretiu zbierku *Hlas krvi* (1932) získal dokonca aj oficiálne uznanie, krajinskú cenu za rok 1934. „Ako básnik sa už dostal k svojej osobnej problematike. Stal sa básnickejší,“ zhodnotil *Hlas krvi* J. Frátrik.

Po vydaní zbierky prekladov *U polských básnikov* (1936) prišlo aj zahraničné ocenenie: „*Polská akadémia literatúry* vo Varšave vyznačila slovenského básnika Andreja Žarnova strieborným vavrínom za jeho zásluhy na poli propagovania polskej literatúry u nás,“ písalo sa v jednom z najvýznamnejších a najvplyvnejších kultúrnych a spoločenských časopisov *Elán*.

O tom, že Žarnov bol vyhľadávaný básnik, svedčí aj článok z marca 1938 v už spomínanom *Eláne*: „*Básnik Andrej Žarnov sa pre poéziu v posledných časoch trochu odmlčal, ale nemohli sme sa tomu diviť, keď sme vedeli, že sa pripravuje na vedeckú kariéru. Tešíme sa, že jeho vedecká činnosť korunovaná bola zdarom a on bol vymenovaný za docenta na lekárskej fakulte bratislavskej univerzity. Teraz, úfame, bude sa môcť vrátiť k poézii.*“

K poézii sa „vrátil“ v roku 1940, keď mu vyšla „*najplamennejšia, ale i najhumánnejšia*“ (J. Pašteka) zbierka *Štít*,

ktorá sa považuje za vrchol Žarnovovej básnickej tvorby. Zostáva v nej v národnej línii, pretože, ako napísal Janko Frátrik, „*je vlastne ozvenou búrlivých dní a vyostrených postojov v rokoch 1939 až 1940*“. V druhej časti zbierky nazvanej *Vavrín* Žarnov obracia svoj zrak k veľikánom slovenskej spisby ako Bernolák, Hollý, Štúr, Sládkovič, Kuzmány, Moyzes, Vajanský, Kukučín, Jesenský, Hviezdoslav, Rázus... Podľa Žarnova to boli tí, „*čo vedeli rozdávať i chrániť oheň ducha*“:

*Šli bojovníci s piesňou do boja
za tvoju slávu, rodná mat' moja...*

Záver zbierky ovenčil básňou *Moja vlasť*, podľa J. Frátrika „*vari najkrajším vyznaním básnika v slovenskej poézii vôbec*“.

KOMPLEXNÝ ZÁVER

Osobitné postavenie v tvorbe A. Žarnova má zbierka *Mŕtvy* (1941), ktorú literát Blažej Belák priradzuje „*k najkrajším básnickým skladbám v slovenskej literatúre*“. Uverejnených 19 básní je bezprostrednou reakciou na smrť mimoriadne nadaného 8-ročného syna Ivana, ktorý zomrel v ostatný júnový deň 1940 na tuberkulózný zápal mozgových blán. Básnik v zbierke ukázal, koľko v ňom bolo nežnej hlbokosti ľudskosti. Nevedno však prečo nezaradil do zbierky aj báseň *Synovi*, ktorá tak ostala zabudnutá v novinách.

Zbierkou *Mŕtvy* sa Žarnov v podstate básnicky odmlčal. V emigrácii už mnoho nepísal, až v roku 1978, pri príležitosti jeho 75. narodenín, mu vydal Slovenský ústav sv. Cyrila a Metoda v Ríme zbierku *Presiavač piesku*. Zbierku otvára Žarnov básňou *Slovenský žiaľ*, a hoci je to „*záporný hymnus na kra-*

jinu, ktorí bez obmedzenia miloval, na ľud, ktorému dôveroval“ (B. Belák), kritika ju radí medzi najkrajšie básne napísané v emigrácii.

Kniha má tri časti. Prvá a tretia časť predstavujú pôvodnú Žarnovovu tvorbu, druhá časť prináša vzácne preklady básnikov ako Thomas Gray, Tennyson, Frost, Staff, Hesse, Tagore...

Vďaka zaradeniu prekladov pôsobí *Presievač piesku* komplexne, pretože je ukážkou nielen Žarnovovho básnického, ale aj prekladateľského umenia.

PREKLADATEĽ

Každá národná literatúra si utvrdzuje svojbytnosť a rovnocenné postavenie v svetovej kultúre okrem pôvodnej tvorby aj prekladmi najvýznamnejších svetových diel. A Žarnov bol aj významný prekladateľ. „V osemročnej strednej škole mal som osem rokov starorímsku históriu, literatúru a latinský jazyk. V škole sme preberali *Livia, Ovídia, Tacita, Caesarovho De Bello gallico, Horácia, Vergília a Cicera*, a postupne sme spoznávali mnohé prominentné mená zo svetovej poézie i z talianskeho písomníctva. Od *Danteho, Petrarca, Boccaccia, Carducciho až po Pirandella*, dramatika, a novších básnikov. Okrem slovenskej reči ovládam jazyk maďarský, poľský, nemecký a anglický. Pomocou slovníkov môžem vniknúť aj do iných jazykov, rozširovať si svoj obzor a obohacovať jazyk,“ napísal A. Žarnov.

S manželkou a synom Ivanom, 1935

Na gymnáziu sa okrem starorímskej latinskej literatúry oboznámil aj s nemeckou, francúzskou, maďarskou a neskôr súkromne aj s anglickou a poľskou literatúrou.

Z poľštiny preložil a pripravil výber *U poľských básnikov* (1936), Krasinského *Nebožskú komédiu* (1944), Poéziu Adama Mickiewicza (1948) či *Hymny* Jana Kasprowicza.

Z gréčtiny preložil Sofoklovu *Antigónu* (1940) a *Kráľa Oidipa* (1943), z angličtiny *Väzenskú baladu* od Oscara Wilda.

Po tridsaťmesačnom pobyte vo väzení, v ktorom začal prekladať Dante-

ho, sa zamerával na preklady svetovej klasiky pre Spolok sv. Vojtecha, do ktorej by sa vládne kruhy nemohli tak ľahko zamiešať. „S *Mikulášom Pažitkom som sa uzhodol pre preklad Danteho Pekla. Naša spolupráca bola veľmi harmonická. Postupne mi zasielal doslovný preklad jednotlivých spevov, ktoré som mu v spracovaní tercín zasielal späť. On mi potom zasielal svoje pripomienky, opravy a vysvetlivky k spevom*,“ opísal Žarnov ťažkosti prekladu.

Po preklade celého *Pekla* mali s Mikulášom Pažitkom ešte raz spoločne prebrať dielo a dať mu placet na vydanie. No prišiel zásah cenzúry, že preklad nemôže vyjsť v SSV. Preklad *Pekla* vydal Žarnov až v emigrácii v roku 1978 u slovenských jezuitov v Kanade.

A. Žarnov nezanechal toľko básnických kníh ako Hviezdoslav, nebol takým plodným lyrikom ako Dilong, ale to, čo zanechal, má hodnotu diamantu, ktorý bude žiariť krásou a odvahou slova i ducha aj budúcim časom.

Imrich Kružliak o živote a tvorbe Andreja Žarnova povedal: „*Andrej Žarnov spieval svojmu ľudu dychom zeme, túžbou národa a hlasom jeho práva. Jeho meno i jeho poéziu chcela zabiť nekultúrna zloba a úbohosť kapitulantov*.“

Naším záväzkom je zachovať Žarnovovho ducha, ducha obetavosti, vytrvalosti a lásky k domovine.

PAVOL PRIKRYL
(Snímky: archív)

PriestorNet

PRAVÝ
POHLAD
NA SVET

priestornet.com

Žarnovova rapsódia

„Aj keď Andreja Žarnova nemožno jednoznačne zaradiť do katolíckej moderny, jednako tohto básnika spolu s Valentínom Beniakom považujem za najbližšieho predchodcu katolíckej moderny.“

Janko Frátrik

Moja vlast'

Ó, zem ty krásna, sladká mati moja,
za tichých noci v mojich snoch sa vežíš,
živičný pozdrav nesie vánok z chvoja,
mesačnou cestou v ústrety mi bežíš,
kde naše malé rodné chaty stoja
sťa hniezda teplé, krásna mati moja.

Ó, zem ty krásna, sladká moja mati,
ruky si spínam, v srdce si ťa skrývam –
a keď ťa zrána žhavé slnce zláti,
k tatranským obrom uprene sa dívam,
po stráňach čujem koscov v inovati
a tlkot zvonov, sladká moja mati.

Ó, zem ty krásna, moja mati sladká,
oráčom tvojim kývam v rodnom poli,
kde Váh sa perlí, šuhaj ovce hladká,
kde klasov spev sa vlní po údolí,
kde u nôh križa kľací moja matka,
to ty si, moja domovina sladká.

Ó, zem ty krásna, sladká mati moja,
čujem tú pieseň v chráme k vysokosti,
obrazy dávne v duši sa mi roja,
zriem z hrobov svetit' otcov našich kosti,
vidím, jak bdele strážnym duchom stoja
nad tvojou hlavou, sladká mati moja.

Ó, zem ty krásna, sladká mati naša,
keď mrak sa zbúri, blesky švihnú k rane,
vedz, že ti synov v boji nezastrašia,
na jeden povel celý národ vstane,
zástava naša vysoko sa vznáša,
to tvoja sláva, večná mati naša.

Verím

Tak ako verím v Boha jedine,
verím, že národ môj nikdy nezhyne.
Verím, že udrie spásy hodina,
keď v plnej sláve vstane otčina.
Verím, že krivdu Boh raz odvráti,
verím, že brat a sestra sa navráti.
Verím, že raz padnú povrazy,
verím, že pravda naša zvíťazí.
A hneď čo za to krv i život dám,
nezradím nikdy, verím, prisahám.

Synovi

Na starej vetve nový kvet
maličky.
Ranu si musím pozastrieť
a novou piesňou zniet' a zniet'
jak večne sladké husličky.

Zas o šťastí tu smiechom hrať
a zabúdať a spomínať
sen blízky i sen ďaleký
a milovať a milovať
cez hroby, slzy, úteky
naveky.

Až, až, syn môj, rokmi zavoniaš
jak kvietok májový,
spomeň si svoju smutnú stráž,
spomeň si, jak slzou smiech i žiaľ
nad detskou hlávkou krvácal,
spomeň, jak bolo tatovi.

Ďakujem

Za jeho dar i pieseň nad kolískou
za prvý úsmev bozk i slovo sladké
za prvý krôčik prvý objem rúčok
anjelský pohľad očiek milujúcich
za jeho hry a rozprávky i svety
rozviate vlásky natešené líčka
za jeho radosť znásobenú rokmi
prvý ťah pera slabík potešenie
prítulnosť milú s kamarátmi v škole
i za tie krídla pevnejúce k vzletu
i za ten smútok jeho chorých očiek
i za tú silu zniesť ten úder ťažký
i za tú nádej pukajúcu v tichu
i za tú vieru nad zavretou jamou
i za tú lásku spaľujúcu srdce
ktorú si ráčil otcom dať a matkám
i za to nebo mŕtvym neviniatkam
pokornú bolesť tichú pieseň k rane
za všetko toto ďakujem ti Pane.

Záhorie

Hlas Tvoj jak závoj slyším chvieť
nad piesky do ticha.
Storočia žlč už pil tu ret
z kalicha.

Listuj dňom, krv ťa ohluší,
les nemý ovanie.
Kto na zvon mocne zabúši
svitanie?

Do noci slyším perut' viať,
cestou sen uteká.
Príď si, Pane, križ svoj sňať
z človeka.

Vstaň, Pane, z mŕtvych

Nie, neodchádzaj z Európy, Pane,
kde úsmev vraždí, rinčia ešte zbrane,
kde šelma besná v srdci ešte zúri
a šťastie krídlom bije v holé múry.
Ó, neodchádzaj, vidíš zem i dobu,
vstaň, Pane, z mŕtvych, voláme Ťa
z hrobu,

vstaň, Pane, v horách, chalupách i v poli
buď večne s nami, lebo pravda bolí,
buď večne v nás a v našom rodnom kraji,
vstaň, Pane, z mŕtvych i tam pri Dunaji...

Nevolám pomstou zúfalý, ni smutný,
lež na ostatnú strunu bijem lutny,
pod križom Tvojím modlitba mi kanie,
vstaň slávne z mŕtvych v Európe, Pane...

Andrej Žarnov

Pred 100 rokmi zomrel slovenský benediktín, ktorý vynikal vo viacerých vedeckých disciplínach

Benediktín o ľade a jaskyniach

V našich dejinách nájdeme veľký počet kňazov a rehoľníkov, ktorí vynikli v rozličných vedeckých disciplínach. Takým bol aj benediktín EMIL JÁN TERLANDAY.

Emil Ján Terlanday sa narodil 27. augusta 1866 v Chynoranoch. Vstúpil do benediktínskeho rádu a absolvoval štúdium teológie. Po kňazskej vysviacke pôsobil ako učiteľ na rehoľných gymnáziách v Kőszegu a Šoprone, neskôr ako vysokoškolský profesor na Panónskom vrchu (Pannonhalma) a v Ostrihome. Venoval sa mineralógii a kryštalografii, teórii vzniku jaskynného ľadu, najmä v Silickej jaskyni. Ako fyzik sa zaoberal aj mechanikou, termikou i optikou. Výsledky svojich výskumov uverejňoval v odborných uhorských a nemeckých časopisoch. Jeho práca *Ein Gesetz der Konstruktion der Körper und sein Zusammenhang mit den Relativitätsprinzip* (Zákonitosť konštrukcie telesa a jej súvis s princípom relativity) vyšla v roku 1915 v Stuttgarte. Zomrel pred 100 rokmi – 11. apríla 1915 – v Ostrihome. Žiaľ, jeho portrét sa nezachoval.

ZÁHADA ĽADU

Územie Slovenska priam oplýva jaskyňami. Výnimkou nie sú ani ľadové jaskyne. Niektoré boli známe už dáv-

no. Bola to napríklad Dobšinská ľadová jaskyňa, ktorá bola známa ako Dračia jaskyňa, ale aj Silická ľadnica, ktorá sa nachádza v Slovenskom krase. Zobrazenie Demänovskej ľadovej jaskyne od Georga Buchholtza bolo publikované už v roku 1723.

Už oddávna sa najmä učitelia zamýšľali nad ľadom v niektorých jaskyniach a usilovali sa tento jav vysvetliť. Prekvapovala ich skutočnosť, že v zime ľad v jaskyniach ubúda a v lete pribúda. V starších časoch – ešte aj v 18. storočí – však považovali teplo a chlad za dve rozdielne veličiny a predpokladali, že letné teploty zatláčajú chlad do jaskynných priestorov.

SLÁVNOSŤ NA KORČULIACH

V júni 1870 objavil banský inžinier Eugen Ruffini Dobšinskú ľadovú jaskyňu. Táto jaskyňa fascinovala svojimi obrovskými masami ľadu. Vedci sa preto začali o ľad v jaskyniach zaujímať intenzívnejšie a usilovali sa vysvetliť jeho vznik.

Pri provizórnom sprístupnení Dobšinskej ľadovej jaskyne dňa 15. augus-

ta 1870 usporiadali v jaskyni slávnosť spojenú s korčuľovaním.

RÔZNE TEÓRIE

Prvé meranie teploty v Dobšinskej ľadovej jaskyni sa uskutočnili už v auguste 1870. Vonku namerali +18 °R (+22,5 °C) a v jaskyni +4 °R (+5 °C). Vtedajší vedci uvažovali aj o možnosti, že znižovanie teploty v jaskyni môže spôsobovať vyparovanie sa vody. Také intenzívne vyparovanie, ktoré by takto mohlo znížiť teplotu, však nemôže nastať ani na horúcej Sahare.

Iná teória pripúšťala, že pri letnej výmene vzduchu v jaskyniach, nastáva expanzia vzduchu a vodných pár, na čo sa spotrebúva teplo.

Bruno Schwalbe, nemecký prírodovedec, navštívil niekoľko ľadových jaskýň a to aj naše jaskyne – Demänovskú, Dobšinskú i Silickú. Konštatoval, že ľad sa vytvára na spodku a na bokoch jaskyne. Tam, kde sa vytvára, nie je prievan, teplota vzduchu tam je málo nad bodom mrazu, vzduch je tam nasýtený vodnými parami a teplota vzduchu v puklinách je pod nulou.

S touto problematikou sa zaoberali aj ďalší vedci – dobšinský lekár Nándor Fehér, kustód Národného múzea v Budapešti József Sándor Krenner, stoličný lekár E. János Pelech, rakúsky geo-

» »

Demänovská ľadová jaskyňa - autor Georg Buchholtz, 1723

lóg Eberhard Fugger, maďarský fyzik Alajos Schuller, stredoškolský profesor zo Spišskej Novej Vsi Nikolaus Fischer, gymnaziálny profesor z Liptovského Svätého Mikuláša Jozef Mihálik či riaditeľ školy v Dobšinej Ede I. Hanvai.

NAJBLIŽŠIE K PRAVDE

Do týchto výskumov sa zapojil aj páter Emil Ján Terlanday, OSB. Silickú ľadnicu navštívil v roku 1892 dva razy – celý týždeň v nej strávil v januári a tak isto v apríli. Zaujímal sa predovšetkým o problémy jaskynného ľadu so zreteľom na jeho genézu.

Keď v roku 1891 uverejnil v periodiku *Természettudomány közlöny (Prírodovedecký vestník)* štúdiu *A jég-barlangokról (O ľadových jaskyniach)* o vzniku ľadu v jaskyniach, zmienil sa tiež o dvoch jaskyniach v Belianskych Tatrách. Boli to jaskyne v Suchej doline – Alabastrová jaskyňa a jaskyňa Suchý sklep. Robil aj výskum a merania teploty v Dobšinskej ľadovej jaskyni.

Páter E. J. Terlanday neprijal ani jednu z dovtedajších teórií. Za najpriateľnejšiu považoval domnienku Bruna Schwalbeho, ale aj voči nej mal námietky. Súhlasil s tým, že jednou z príčin tvorby jaskynného ľadu je ochladenie horniny pod bod mrazu, ale o presakovaní vody cez horninu pripomenul, že tento proces prebieha vo väčšine jaskýň a ľad v nich nevzniká. Teórii N. Fischera, ktorý tvrdil, že v jaskyni vrecovitého tvaru sa v zime nahromadí studený vzduch, ale voda sa tam dostane až pri jarnom topení sa snehu. V horine je pod tlakom, a preto je jej bod

Korčuľovanie v Dobšinskej ľadovej jaskyni

mrazu nižší ako 0 °C, a tak v jaskyni ihneď mrzne. E. J. Terlanday však tvrdil, že to by musel ľad vznikáť aj vo väčšine pivníc.

E. J. Terlanday predpokladal, že pre tvorbu ľadu je potrebné aj dostatočné množstvo vody, ktorá presakuje do jaskyne cez horninu. Tvrdil, že táto voda nedodáva len materiál pre tvorbu ľadu, ale súčasne dopĺňa množstvo vodných pár vo vzduchu, čo umožňuje pokračovanie procesu. To, že ľad takto nevzniká aj v iných jaskyniach vysvetlil tým, že ľadové jaskyne siahajú do hĺbky, odkiaľ nemá schladený vzduch možnosť uniknúť.

Proti teórii Bruna Schwalbeho uviedol prípady, keď sa neďaleko od seba

nachádzajú dve jaskyne – ľadová i bez ľadu. Ako príklad uviedol dve jaskyne v Suchej doline v Belianskych Tatrách – Alabastrovú jaskyňu a jaskyňu Ľadový sklep. V Alabastrovej jaskyni priteká pomerne veľa teplej vody, čo zneumožňuje tvorbu ľadu.

Svoju odparovaciu teóriu aplikoval E. J. Terlanday aj na dynamické jaskyne, v ktorých sa pri spodnom otvore tak tiež niekedy vytvára ľad.

Ukázalo sa, že benediktínsky páter E. J. Terlanday bol k pravde veľmi blízko. Neskoršie výskumy jeho vysvetlenie takmer doslovne potvrdili.

LUBOMÍR V. PRIKRYL
(Snímky: archív autora)

Objednajte si dvojtyždenník o náboženstve a kultúre

**Celý ročník
si môžete objednať
kedykoľvek v priebehu roka.
Neprídete tak nielen o jednotlivé čísla, ale ani o prílohy.**

**Ročné predplatné je 10 eur,
polročné 6 eur.**

**Do správy pre prijímateľa kvôli identifikácii platby
uved'te
priezvisko a adresu**

Dvojtyždenník o náboženstve a kultúre

Vydáva Rada pre vedu, vzdelanie
a kultúru KBS
Adresa redakcie: Dvojkrižna 4,
821 06 Bratislava
ISSN 1339-3634
Vychádza dvojtyždenne v pdf podobe.
Cirkevný cenzor: ThLic. Zdeno Pupík, PhD

Šéfredaktor: Mgr. Pavol Prikrýl
tel. +421 915 793 811,
e-mail: vox@prikryl.sk,
prikryl62@gmail.com

Predplatné si je možné objednať
e-mailom alebo telefonicky:
vox@prikryl.sk
+421 915 793 811
Číslo bankového konta:
SK20 0200 000000 7516949112